

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Peněžitý trest – trestněprávní a kriminologické aspekty

Veronika Novotná

Plzeň 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma
„Peněžitý trest – trestněprávní a kriminologické aspekty“
vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce za použití
pramenů v práci uvedených.

V Plzni, dne 20. června 2012

.....
Podpis

Poděkování

Děkuji JUDr. Petrovi Škvainovi za cenné připomínky a rady, které mi v průběhu mé práce poskytl a za ochotné vedení mé diplomové práce.

Dále bych chtěla poděkovat všem, kteří mi svojí podporou a pomocí umožnili dokončení této práce.

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Historie peněžitého trestu	10
2.1	Počátky peněžitého trestu	10
2.2	Vývoj peněžitého trestu v období od 19. století	12
2.3	Peněžitý trest v zákoně č. 86/1950 Sb.	15
2.4	Peněžitý trest v zákoně č. 140/1961 Sb.	16
3	System alternativních trestů.....	19
3.1	Trest a systém trestů obecně	19
3.2	Systém trestů.....	21
3.3	Alternativní tresty.....	22
4	Peněžitý trest.....	27
4.1	Podmínky ukládání peněžitého trestu	27
4.1.1	Ukládání peněžitého trestu podle § 67 odst. 1 TrZ.....	29
4.1.2	Ukládání peněžitého trestu podle § 67 odst. 2 TrZ.....	30
4.2	Výměra peněžitého trestu	32
4.2.1	Počet a výše denních sazeb, hlediska jejich určení.....	33
4.2.2	Stanovení měsíčních splátek.....	35
4.3	Náhradní trest odnětí svobody	35
4.4	Zahlazení odsouzení.....	37
4.5	Výkon peněžitého trestu.....	38
4.6	Peněžité opatření ukládané mladistvým pachatelům	43
4.6.1	Peněžité opatření.....	43
4.6.2	Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu.....	45
4.7	Ukládání peněžitého trestu právnickým osobám	47
4.8	Výhody a nevýhody peněžitého trestu	48
5	Kriminologické aspekty peněžitého trestu	52
6	Srovnání se zahraniční literaturou.....	55
6.1	Srovnání se slovenskou právní úpravou.....	55
7	Závěr.....	59
	Seznam zkratk	62
	Seznam použité literatury	63

Seznam příloh	67
Resumé	71

1 Úvod

Jako téma mé diplomové práce jsem si zvolila „Peněžitý trest – trestněprávní a kriminologické aspekty“. Mezi důvody, které mě k tomuto výběru vedly, patří skutečnost, že ačkoliv jde o trest, který není v trestním právu žádnou novinkou, jedná se stále o velice aktuální téma. To je způsobeno zejména přijetím nového trestního zákoníku vyhlášeného ve Sbírce zákonů pod č. 40/2009 (TrZ) a účinného od 1. 1. 2010, který pozměnil i právní úpravu peněžitého trestu. Současně se navíc stále ve větší míře prosazuje ukládání alternativních trestů, které jsou schopny velmi účinně nahradit trest odnětí svobody kratšího trvání a právě peněžitý trest je velice významnou alternativou k trestu odnětí svobody.

Cílem této práce bude podat co možná nejucelenější pohled na problematiku peněžitého trestu z hlediska trestněprávního i kriminologického.

Vlastní text práce bude členěn do 7 kapitol. Po úvodu bych se ve druhé kapitole ráda věnovala historii peněžitého trestu od jeho počátků, s podrobnějším zaměřením na jeho vývoj od 19. stol. Podle mého názoru je to téma velmi zajímavé, protože určitou dobu peněžitého trestu lze nalézt již v nejstarších dochovaných zákonících. Současná právní úprava je tedy odrazem dlouhodobého vývoje a jeho sledování nám může pomoci přiblížit důvody, které vedly k jednotlivým změnám v jeho úpravě.

V následující kapitole budu pojednávat o systému alternativních trestů, současně v ní nastíním příčiny, které vedly k jejich rozšíření a výhody, kterými se oproti trestu odnětí svobody vyznačují. Pro ucelenost tématu na začátku této kapitoly alespoň stručně vymezím pojem trestu a systém trestů všeobecně.

Nejdůležitější částí bude kapitola, která se bude zabývat platnou právní úpravou peněžitého trestu. Vymezím v ní podmínky, za kterých je možné tento trest pachateli uložit, zaměřím se na způsob výměry peněžitého trestu, jenž doznal v novém trestním zákoníku velkých změn a budu se věnovat také jeho výkonu. Samostatná podkapitola se bude zabývat mladistvými, kterým lze uložit dobu peněžitého trestu, tzv. peněžité opatření, jež je přizpůsobeno jejich rozumové a mravní vyspělosti. Nyní je možné uložit peněžitý trest i právnickým osobám, a tak ani právní úprava této možnosti nebude opomenuta.

Následující kapitola bude pojednávat o ukládání peněžitého trestu v praxi. Jednotlivá tvrzení se pokusím doložit statistikami, které budou pro větší přehlednost zpracovány do tabulek a umístěny v příloze. Současně se pokusím nastínit důvody, proč není peněžitý trest přes všechny jeho výhody ukládán našimi soudy ve větší míře.

Velká část mé diplomové práce bude zaměřena na právní úpravu peněžitého trestu v České republice, v jedné kapitole se ale budu věnovat i zahraniční právní úpravě tohoto trestu, kterou budu s naší úpravou srovnávat. V případě nalezení rozdílů se pokusím zhodnotit, zda by odlišná úprava nebyla výhodnější i v našich podmínkách.

Poslední kapitolou bude závěr, v němž shrnu poznatky, které v průběhu psaní získám.

Tato diplomová práce bude založena především na studiu tuzemských i zahraničních právních předpisů, literatury, judikatury, odborných časopisů a statistik Ministerstva spravedlnosti ČR.

2 Historie peněžitého trestu

Jelikož peněžitý trest není v právním systému žádnou novinkou, ba právě naopak. O různých podobách tohoto trestu se dají nalézt zmínky i v těch nejstarších dochovaných zákonících, zařadila jsem do své práce kapitolu, která o jeho historii pojednává. Sledování postupného vývoje peněžitého trestu nám také může pomoci ještě lépe pochopit důvody, které vedly k vytvoření jeho současné právní úpravy.

2.1 Počátky peněžitého trestu

Dá se předpokládat, že tresty se vyskytují po celou dobu existence lidstva. O tom, jaká byla jejich podoba v době prehistorických společností, kdy o nich nebyly zanechány žádné písemné záznamy¹, můžeme pouze soudit z archeologických důkazů či ze srovnání s dávnými vzdělanými společnostmi nebo s moderními nomádky a lovecko-sběračskými skupinami. V té době žili lidé v malých skupinkách několika rodin, normy chování a morální hodnoty byly založené na tom, co bylo nejlepší pro skupinu jako celek a předávaly se z generace na generaci. Až ve složitějších společnostech rostla potřeba politických a zákonných struktur, a tak úlohu trestání, či přinejmenším souzení, začal od rodin či komunit přebírat stát.²

Vznik a rozvoj písma umožnil vytvořit první zákoníky. Díky tomu si můžeme udělat mnohem jasnější představu o podobě tehdejších trestů.³

Nejstarším objeveným zákoníkem je zákoník Ur-Nammu, zakladatele třetí dynastie v Uru, který vznikl kolem roku 2050 př. n. l. Dochovaná je ovšem pouze jeho kopie pořízená o několik století později, která je navíc velmi poškozená, a tak z ní lze přečíst jen pět zákonů. Ale hned tři z nich pojednávají o pokutě, která se v té době překrývala s významem peněžitého trestu:

- „Jestliže (člověk člověku, pomocí nástroje) ... odřízne nohu, musí zaplatit deset stříbrných šekelů.
- Jestliže člověk člověku zbraní zlomil kosti ... musí zaplatit stříbrnou minu.

¹ Tedy až do doby přibližně před 5000 lety.

² Lyons, L. Historie trestu. Justiční tresty od dávných dob po současnost. Praha: Svojtka and Co., 2004, str. 11.

³ Na základě několika odkazů na psaný zákon, které byly učiněny již kolem roku 2400 a 2350 př. n. l., se dá ale předpokládat, že nebyl úplně nejstarším psaným zákoníkem, žádný z nich ovšem nalezen nebyl.

- Jestliže člověk člověku nástrojem uřízl nos, musí zaplatit dvě třetiny stříbrné miny.⁴

Jelikož mina byla měnová jednotka s hodnotou šedesáti šekelů, dá se z tohoto dochovaného zlomku vyvodit závěr, že mezi ukládanými tresty existoval značný nepoměr vzhledem k dnešnímu chápání povahy a závažnosti jednotlivých trestných činů, kdy zlomenina kostí byla trestána přísněji než např. odříznutí nohy.

Přibližně století po Ur-Nammuovi sestavil Lipit-Ištar zákoník, z něhož jsou čitelná pouze tři ustanovení vztahující se k trestnímu zákonu a ve všech případech je pachatel povinen zaplatit pokutu jako kompenzaci. Pokuty se v té době staly nejobvyklejším trestem. Stejně tomu bylo i v dalším dochovaném právním textu nalezeném na dvou destičkách, tzv. eshunnské zákony. I v nich se téměř výhradně uvádějí pokuty nebo jiné formy kompenzace jako tresty, např. za rozbití nosu nebo oka jinému člověku, byl čin vyvážen jednou minou stříbra, poloviční sazba byla uložena za zub či ucho. Nemuselo se ale jednat pouze o tělesná poranění, např. deset šekelů stříbra musel zaplatit člověk chycený za denního světla v poli patřícímu příslušníkovi třídy muskenum.⁵

Ani nejstarší úplně dochovaný zákoník, který sloužil jako vzor pro řadu mezopotamských a evropských zákoníků, se bez pokuty neobešel. Jedná se o Chammurabiho zákoník sepsaný kolem roku 1750 př. n. l. v Babylonu. Zákoník vešel ve známost především přísností svých trestů.⁶ Za celou řadu provinění byl ukládán trest smrti a řídicím principem tohoto zákoníku bylo *talio*. Jedná se o pojem pro souhlasný trest a to znamenalo, že ta část těla, která se dopustila kriminálního skutku, bude zmrzačená nebo amputovaná. Pokuta byla ukládána v případech napadení člověka z nižší třídy, který nebyl považován za tak významného, např. za vyrazení oka nebo zlomení kosti svobodnému člověku se platila jedna mina zlata, pokud by se toho někdo dopustil na otrokovi, zaplatil by polovinu jeho hodnoty.

⁴ Lyons, L. Historie trestu. Justiční tresty od dávných dob po současnost. Praha: Svojtka and Co., 2004, str. 16.

⁵ Lyons, L. Historie trestu. Justiční tresty od dávných dob po současnost. Praha: Svojtka and Co., 2004, str. 18-19.

⁶ Chammurabiho zákoník byl ale pozoruhodným i zavedením zákonných práv a soudních postupů, které přetrvaly až do současnosti, např. že každému musel být dopřán alespoň určitý stupeň právní ochrany.

Dokonce za zabití otroka hrozila pouhá pokuta rovnající se výdajům za pořízení otroka nového.⁷

Na těchto nejstarších dochovaných zákonících je vidět, že pokuta, která se zejména v těch nejstarších právních textech překrývá s pojmem peněžitý trest, patřila k prvním zavedeným trestům vůbec a navíc mezi nimi plnila velmi podstatnou roli.

Na našem území bychom mohli první období peněžitého trestu spatřovat již v nejstarší české souvislé právní památce, v Dekretech Břetislavových. Dekrety vydal kníže Břetislav I. v roce 1039 v polském Hnězdně nad hrobem sv. Vojtěcha Slavníkovce. V nich je mimo jiné uvedena snaha o omezení soukromé msty placením náhrady za způsobenou škodu či výkupem z krevní msty (ve staré terminologii byl tento výkup nazýván příhlavní peníze či peníze za hlavu – vraždu).⁸

Peněžitý trest se objevuje v období stavovské monarchie v městském právu, kde byl užíván spolu s trestem ztráty cti, vypovězením, vězením dočasným či doživotním a trestem smrti.⁹

2.2 Vývoj peněžitého trestu v období od 19. století

V roce 1796 byla předložena nová osnova trestního zákoníku, která byla v témže roce vyhlášena jako Západohaličský trestní zákoník pro Západní Halič. Po potřebných úpravách pak byl 3. září 1803 vyhlášen kromě Uher i pro ostatní monarchii jako Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích.¹⁰ Byl rozdělen na 2 části, první pojednávala o zločinech, druhá o přestupcích a v obou částech upravoval hmotné právo i trestní proces.¹¹ Výslovně zakotvil zásadu, že neznalost zákona neomlouvá a podmínkou trestnosti jednání byl zlý úmysl. Trest smrti oběšením nebo žalář od 6 měsíců do 20 let či doživotní bylo možné uložit za zločiny. Za přestupky se ukládalo vězení od 24 hodin do 6 měsíců, ztráta práv,

⁷ Lyons, L. Historie trestu. Justiční tresty od dávných dob po současnost. Praha: Svojtka and Co., 2004, str. 21 a 23.

⁸ Malý, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do r. 1945. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 142.

⁹ Malý, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do r. 1945. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 147.

¹⁰ O rok později byl vydán v českém překladu pod názvem Kniha práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského (totiž policie) přestupky.

¹¹ Malý, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do r. 1945. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 194.

propadnutí věci, bití, vyhoštění z určitého místa či rovnou z celého státu a samozřejmě také pokuty.¹²

Dne 27. 5. 1852 byl přijat Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích publikovaný pod č. 117/1852 ř. z. Jednalo se o novelu trestního zákona z roku 1803, která se stala základem rakouského a později československého trestního práva. Měl celoříšskou platnost, od 1. září byl totiž vyhlášen i pro Uhry. Od předchozí úpravy se tento zákon v několika směrech odlišoval. Především pojednával pouze o právu hmotném a jednotlivé delikty rozlišoval na zločiny, přestupky a navíc také přečiny.¹³ Zločiny se trestaly trestem smrti nebo žalářem a vyžadovalo se u nich, aby pachatel skutečně chtěl způsobit následek, který nastal, tedy aby jednal ve zlém úmyslu.¹⁴ Přečiny a přestupky se podle ustanovení § 240 tohoto zákona trestaly penězi¹⁵, propadnutím věci, ztrátou práv a povolení, vězením, tělesnými tresty nebo vyhoštěním z určitého místa nebo korunní země. Zákon č. 117/1852 neobsahoval žádné obecné zásady, které by se daly pro ukládání peněžitého trestu uplatnit. U těch přestupků a přečinů, u nichž mohl být uplatněn, byl vždy uveden za současného stanovení jeho výměry, ať už přímo nebo odvozeně.¹⁶ Peníze z toho trestu připadají fondu chudých v místě, kde byl trestný čin spáchán.¹⁷ Ustanovení § 260 již dokonce obsahuje možnost přeměny peněžitého trestu na přiměřený trest vězení a to v případě, že by odsouzenec nebo jeho rodině mohlo jeho uložení způsobit značnou újmu na jmění nebo problémy v opatrování výživy. Tam, kde zákon nic jiného nestanovil, bylo každých 250 korun přeměněno na jeden den vězení. Jak uvádí ustanovení § 261, ve výjimečných případech byl možný i postup opačný, tedy přeměnění vězení prvního stupně na peněžitý trest, jehož výše měla být stanovena přiměřeně k poměrům odsouzeného.

¹² Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. České právní dějiny. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, str. 494.

¹³ Malý, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do r. 1945. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 276.

¹⁴ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. České právní dějiny. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, str. 494-495.

¹⁵ Pojem peněžitý trest tento zákon ještě nepoužíval, byl označován jako trestání penězi či pokuta.

¹⁶ Jako ukázkou přímo stanovené výměry lze uvést např. § 388 zákona č. 117/1852, v němž byla za neoprávněné chování škodlivých zvířat stanovena peněžitá pokuta ve výši od 50 do 250 Kčs. Odvozenou výměru obsahuje např. § 386, podle kterého za předčasné stěhování do nově vystavěných domů a krámů byl ukládán trest vězení nebo částka pololetního nájemného.

¹⁷ Zákon č. 117/1852 ř. z., ve znění pozdějších předpisů, § 241.

Již od 60. let 19. stol. se objevovaly snahy o novou kodifikaci trestního práva, která by přizpůsobila trestní zákoník z roku 1852 novým a rychle se rozvíjejícím společenským poměrům. Výsledkem byla tzv. prozatímní osnova zveřejněná v roce 1909. Tresty byly poměrně zmírněny a stanoveny alternativně, ve dvou až třech variantách a došlo k rozpracování systému peněžitého trestu. Díky tomu bylo možné vyhnout se trestu odnětí svobody složením pokuty. Nakonec ale tato osnova nebyla přijata, a tak nadále zůstal v platnosti trestní zákon z roku 1852, který postupně prošel několika novelizacemi.¹⁸

Důležitá ustanovení ohledně peněžitého trestu obsahoval Zákon na ochranu republiky z roku 1923.¹⁹ Ten v ustanovení § 29 odst. 1 vyměřoval peněžitý trest za přestupek od 50 Kč do 10 000 Kč, za přečin od 200 Kč do 50 000 Kč a za zločin od 1 000 Kč do 500 000 Kč. Nově bylo tedy možné uložit tento trest i za zločiny. Vydobytá částka připadá podle odst. 2 státu. Doplněn byl novelou z roku 1929²⁰, která v ustanovení § 5 odst. 1 zvýšila sazby peněžitého trestu na pětinasobek oproti zákonům vydaným před 28. říjnem 1918. Bylo také stanoveno, že nedobytný peněžitý trest se přemění na trest odnětí svobody, přičemž za každých 10 Kčs až 100 Kčs byl uložen jeden den vězení. Doba náhradního trestu nesměla převyšovat horní hranici sazby trestu odnětí svobody, který bylo možné za spáchaný trestný čin uložit. Pokud byl vedle peněžitého trestu uložen také trest smrti, doživotí nebo odnětí svobody nad 15 let, náhradní trest se neukládal.

Peněžitý trest byl upravován i v celé řadě dalších předpisů. Patřil mezi ně např. Zákon o lichvě z roku 1914²¹, Zákon o padělání peněz z roku 1919²² či Zákon o postihování mladistvých z roku 1931²³, podle něhož byly pro mladistvé²⁴ sníženy horní hranice sazby peněžitého trestu na polovinu a dolní vůbec zavedeny nebyly. Náhradní trest v případně nedobytnosti peněžitého trestu u nich nebylo možné uložit. Místo toho mohl soud stanovit, aby byl mladistvý přiměřeně zaměstnán po dobu tří

¹⁸ Jánošíková, P., Knoll, V., Rundová, A. Mezníky českých právních dějin. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, str. 98.

¹⁹ Zákon č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky.

²⁰ Zákon č. 31/1929 Sb., kterým se mění a doplňují trestní zákony a trestní řády.

²¹ Zákon č. 275/1914 ř. z., o lichvě.

²² Zákon č. 269/1919 Sb., o padělání peněz.

²³ Zákon č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží.

²⁴ Pojem mladistvý označoval osoby ve věku od 14 do 18 let.

až šesti hodin mezi devátou a patnáctou hodinou či ponechat jeho potrestání na jeho rodině či škole.

Další trestněprávní normy, které byly v té době vydávány, měnily zejména sazby peněžitého trestu, žádné jiné velké změny v jeho úpravě tedy nenastaly.

2.3 Peněžitý trest v zákoně č. 86/1950 Sb.

Po roce 1945 bylo trestní právo v Československé republice územně nejednotné a roztržité, jelikož v Čechách stále platil rakouský trestní zákoník z roku 1852 a na Slovensku uherský trestní zákon z roku 1878. Na podzim roku 1948 byla vyhlášena tzv. právní dvoutletka, jejímž cílem bylo připravit návrhy norem, které by znamenaly změnu celého právního systému, tedy včetně oblasti práva trestního. A tak byly dne 12. července 1950 Národním shromážděním přijaty osnovy čtyř trestněprávních předpisů a to:

- Trestní zákon č. 86/1950 Sb.,
- Trestní řád č. 87/1950 Sb.,
- Trestní zákon správní č. 88/1950 Sb.,
- Trestní řád správní č. 89/1950 Sb.

Tyto předpisy odpovídaly době svého vzniku a tomu také odpovídal účel trestu, kterým bylo podle § 17 zákon č. 86/1950 Sb. na prvním místě zneškodnění nepřátel pracujícího lidu. Tento zákon dělil tresty na hlavní a vedlejší, kam také spadal peněžitý trest. Vedlejší tresty bylo možné uložit jen spolu s trestem hlavním, z čehož vyplývá, že peněžitý trest mohl být uložen pouze s trestem smrti, odnětím svobody nebo nápravným opatřením.

Samotný peněžitý trest byl upraven v § 48 až § 50. Soud jej mohl uložit tam, kde to zákon výslovně stanovil, ledaže bylo zřejmé, že by tento trest byl nedobytný. Mohl jej však také uložit spolu s trestem odnětí svobody i u jiných trestných činů, zejména projevil-li pachatel trestným činem nepřátelství k lidově demokratickému řádu nebo spáchal-li trestný čin ze ziskuchtivosti. Při jeho výměře měl soud přihlížet k osobním a majetkovým poměrům pachatele, peněžitý trest měl pro pachatele znamenat především citelné omezení majetku nabytého bezpracnými zisky. Nejvyšší možná výměra peněžitého trestu byla opravdu značná, soud mohl uložit částku až do

výše 10 000 000 Kčs. Jeho nejnižší výměra byla stanovena na 1 000 Kčs. Vydobytá částka připadala stejně jako dnes státu.

Zákon obsahoval i ustanovení pro případ, že by nebyl peněžitý trest splněn. V případě jeho nedobytnosti byl stanoven náhradní trest odnětí svobody, který nesměl spolu s uloženým trestem odnětí svobody dohromady přesahovat horní hranici zákonné sazby více než o čtvrtinu. Při výměře náhradního trestu přihlížel soud k osobním poměrům pachatele a k výši uloženého trestu peněžitého.

V trestním zákoně z roku 1950 byl zaveden nový institut, jehož obdobu v současném trestním zákoníku již opět nenajdeme. Jedná se o ručení za nedobytný trest. „Soud může vyslovit, že za nedobytný trest peněžitý uložený pachateli ručí též majitel soukromého podniku, při jehož provozu byl trestný čin spáchán, nebo osoba odpovědná za vedení takového podniku, jestliže z nedbalosti přispěli k spáchání trestného činu.“²⁵

Trestní zákon z roku 1950 prošel několika novelizacemi. Z pohledu peněžitého trestu je důležitý zejména zákon č. 63/1956 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 86/1950 Sb. Změny měly odstranit některé excesy, byl zrušen trest odnětí svobody na doživotí, který byl nahrazen trestem odnětí svobody v maximální výměře 25 let, zavedl se institut upuštění od potrestání, rozšířily se možnosti podmíněného odsouzení a u řady trestných činů byly sníženy trestní sazby. Byly zavedeny nové skutkové podstaty (např. teror či výtržnictví), jiné byly vypuštěny.²⁶ Možnost uložení peněžitého trestu nebyla již omezena trestnými činy vyjmenovanými ve zvláštní části trestního zákona. Peněžitý trest bylo možné uložit od 100 Kčs do 50 000 Kčs, jeho výměra byla tedy značně snížena. Od této novely již není možné uložit peněžitý trest vedle trestu propadnutí majetku.

2.4 Peněžitý trest v zákoně č. 140/1961 Sb.

V roce 1961 byl vydán nový trestní zákon č. 140/1961 Sb., který byl účinný od 1. ledna 1962. Mezi jeho hlavní pozitiva se řadilo, že všechny zákonem chráněné zájmy, mezi něž patřila i ochrana práv a oprávněných zájmů občanů, tvořily nedílnou jednotu, a nebylo tedy možné jeden nadřazovat jednoznačně nad ostatní. Při

²⁵ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, § 50.

²⁶ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. České právní dějiny. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, str. 626.

vymezování účelu trestu již také nebyl zdůrazňován úkol zneškodnit třídního nepřítele.²⁷

Druhy trestů byly taxativně vyjmenovány v § 27 a nebyly již děleny na hlavní a vedlejší. Peněžité tresty byly upraveny v § 53 a 54.

Výměra peněžitého trestu se od předcházející právní úpravy výrazně nezměnila, jen spodní hranice byla posunuta na 500 Kčs, horní byla ponechána na 50 000 Kčs. Při výměře měl soud přihlídnout k osobním a majetkovým poměrům pachatele. Pokud z nich bylo zřejmé, že by byl peněžité trest nedobytný, nebylo možné jej uložit.

Soud mohl peněžité trest uložit, jestliže pachatel úmyslnou trestnou činností získal nebo se snažil získat majetkový prospěch. V ostatních případech jej bylo možné uložit, jen pokud zákon ve zvláštní části uložení tohoto trestu dovozoval. Peněžité tresty mohly být uloženy i jako samostatné tresty, podmínkou ovšem bylo, aby uložení jiného trestu vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a možnosti nápravy pachatele k dosažení účelu trestu nebylo třeba. Stejně jako v předchozí úpravě, vydobytá částka peněžitého trestu připadala státu.

I tato úprava počítá se situací, že by peněžité tresty nemusely být ve stanovené době vykonány, pro tyto případy stanovuje náhradní trest odnětí svobody až na jeden rok. Je tu ale současně stanovena jedna omezující podmínka, náhradní trest nesmí spolu s uloženým trestem odnětí svobody přesahovat horní hranici trestní sazby.

Tento trestní zákon byl po dobu své účinnosti mnohokrát novelizován. Na úpravu peněžitého trestu měla vliv především novela provedená zákonem č. 175/1990 Sb., kterou byla dolní hranice peněžitého trestu změněna na 2 000 Kčs a horní na 1 000 000 Kčs. Byly také rozšířeny možnosti jeho uložení. Nyní bylo možné uložit peněžité tresty i za trestný čin, u něhož horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje tři léta, pokud vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a možnosti nápravy pachatele, nebylo třeba současně uložit trest odnětí svobody. Nově také soud mohl stanovit, že peněžité tresty budou zaplacen v přiměřených měsíčních splátkách. Hranice náhradního trestu odnětí svobody se zvýšila z jednoho roku na dvě léta.

²⁷ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. České právní dějiny. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, str. 628.

I další novely²⁸ se týkaly peněžitého trestu a přinesly tak do jeho úpravy několik změn, mezi které např. patří:

- stanovení podmínek zahlazení odsouzení po výkonu peněžitého trestu (na pachatele se hledělo, jako by nebyl odsouzen, pokud ve lhůtě jednoho roku nebyl znovu odsouzen za jiný trestný čin),
- další zvýšení horní hranice peněžitého trestu na 5 000 000 Kč,
- změna měny, ve které se peněžitý trest platil z korun československých na korunu české
- změna podmínek zahlazení odsouzení po výkonu peněžitého trestu (na pachatele se hledělo, jako by nebyl odsouzen, pokud vykonal peněžitý trest, který mu byl uložen za nedbalostní trestný čin).

I přes jeho četné novelizace se nakonec projevila potřeba nové kodifikace trestního práva. Trestní zákon z roku 1961, ve znění pozdějších předpisů, byl účinný až do 31. 12. 2009. Byl nahrazen zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který je účinný od 1. 1. 2010 až do současnosti. Ten s sebou přinesl mnoho změn, které se dotkly i trestu peněžitého. Jeho současnou právní úpravou se zabývám ve 4. kapitole s názvem Peněžitý trest.

²⁸ Zákon č. 577/1991 Sb. a zákon č. 290/1993 Sb.

3 Systém alternativních trestů

Jelikož se peněžitý trest řadí mezi alternativní tresty, zařadila jsem do své práce kapitolu, která o nich pojednává.

3.1 Trest a systém trestů obecně

Pro ucelenost mé práce jsem se rozhodla do této kapitoly zařadit také stručně pojednání o trestech a jejich systému obecně.

V českém trestním právu lze trest definovat jako prostředek státního donucení, který stát užívá k ochraně zájmů chráněných trestním zákonem, ochraně společnosti před trestnými činy a jejich pachateli. Jeho hlavním znakem je způsobení újmy²⁹ určité osobě, která spočívá v zásahu do jejích občanských práv, zejména osobní svobody či vlastnického práva. Základní cíl trestu by měl směřovat k tomu, aby trestné činy nebyly páčány vůbec nebo alespoň v co nejmenší míře.³⁰

Podle čl. 39 Listiny základních práv a svobod (LZPS) může jen zákon stanovit, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit. Jedná se o projev zásady *nulla poena sine lege*. Tuto zásadu je možné najít i v trestním zákoníku, kde je v ustanovení § 37 odst. 1 uvedeno, že trestní sankce lze ukládat jen na základě trestního zákona.

Trest může být uložen pouze opravňujícím subjektem, kterým je podle čl. 90 Ústavy a čl. 40 odst. 1 LZPS soud. Jen soud tedy rozhoduje o vině a trestu za trestné činy. Z uvedeného vyplývá, že trestem nemohou být sankce ukládané v rámci přestupkového řízení, sankce za jiné správní delikty, ani jiná opatření, která mohou být trestům podobná (např. pořádkové pokuty či disciplinární tresty).³¹

U mladistvých se nesetkáváme s označením trest, ten je u nich nahrazen pojmem opatření. Účelem opatření je podle ustanovení § 9 odst. 1 ZSVM především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím

²⁹ Způsobená újma by měla být co možná nejmenší, přičemž ale musí být stále schopna splnit účel trestu. Podle čl. 7 odst. 2 LZPS nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu. To je doplněno ustanovením § 37 odst. 2 TrZ, podle kterého nelze pachateli uložit kruté a nepřiměřené trestní sankce a výkonem trestní sankce nesmí být ponižena lidská důstojnost.

³⁰ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 349-350.

³¹ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 351.

dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění.

Oproti tomu účel trestu u dospělých pachatelů není v novém trestním zákoníku výslovně vyjádřen, i přestože předchozí právní úprava trestního zákona účinného do 31. 12. 2009 tento pojem v § 23 definovala. Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku³² k § 37 k tomu uvádí, že vymezení účelu trestních sankcí je ponecháváno trestní nauce a je nahrazeno promítnutím obecných zásad trestání do jednotlivých ustanovení o trestních sankcích. Tyto zásady formulované jak obecně pro všechny trestní sankce (§ 36 až 38), tak i speciálně pro tresty (§ 39 až 45) a ochranná opatření (§ 95 a 96) budou na rozdíl od proklamativního účelu sankcí přímo aplikovatelné na konkrétní případ. Účel trestání pak vyplývá nejen z těchto obecných zásad, ale i z celkového pojetí trestního zákoníku a zejména pak z jednotlivých ustanovení upravujících ukládání trestních sankcí.

Současně tato důvodová zpráva k trestnímu zákoníku uvádí, že jde především o následující základní zásady trestání i ukládání ochranných opatření:

- zásada zákonnosti – tresty a ochranná opatření je možno ukládat pouze na základě zákona (uplatnění zásady *nulla poena sine lege*),
- zásada přiměřenosti – sankce musí být úměrná ke spáchanému trestnému činu, rozhodujícím kritériem je tedy spáchaný trestný čin,
- zásada individualizace použitých sankcí – druh a příp. i výměra sankce soudem ukládány s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem vztahujícím se jak k závažnosti trestného činu, tak k možnostem sociální reintegrace pachatele a jeho poměrům (zvláště u ochranných opatření) a v neposlední řadě i s přihlédnutím k přiměřené satisfakci osob poškozených trestným činem,
- zásada personalit sankce – sankce (trest i ochranné opatření) by zásadně měla postihovat jen pachatele trestného činu a vliv na jeho okolí (zejména rodinné zázemí) by měl být minimalizován,

³² Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku [online]. [cit. 2012-05-31]. Dostupné z: <<http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodova-zprava.html> >

- zásada neslučitelnosti určitých druhů sankcí u téhož pachatele – zákaz ukládat u jednoho pachatele sankce shodné věcné povahy,
- zásada humanity sankcí – zákaz ukládat kruté a nepřiměřené sankce ve vztahu ke konkrétnímu pachateli a v konečném důsledku i požadavek, aby tam, kde postačí k dosažení společensky prospěšného účelu sankce (trest nebo ochranné opatření) méně intenzivní, nebyla ukládána sankce intenzivnější.

Lze z toho dovodit, že i nadále je české trestní právo založeno na smíšené teorii trestání, spojující ochranné, nápravné a generálně preventivní působení trestu, přičemž účelem trestu je:

- ochrana společnosti před pachateli trestných činů,
- zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti,
- vychovávat odsouzeného k tomu, aby vedl řádný život,
- výchovně působit na ostatní členy společnosti (generálně preventivní účinek trestu).³³

3.2 Systém trestů

„Systémem trestů se rozumí výčet jednotlivých druhů trestů, jejich uspořádání (podle závažnosti, podle zájmů, které trest postihuje) a vzájemné vztahy mezi nimi.“³⁴

V ustanovení § 52 odst. 1 TrZ je uveden výčet trestů, které může soud za spáchané trestné činy uložit. Jedná se o následující druhy trestů:

- a) odnětí svobody,
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,
- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,
- f) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- g) zákaz činnosti,
- h) zákaz pobytu,

³³ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 352-353.

³⁴ Novotný, O. a kol. Trestní právo hmotné. 1., Obecná část. 6. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, str. 358.

- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- j) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,
- k) ztrátu vojenské hodnosti,
- l) vyhoštění.

Podle ustanovení § 52 odst. 2 TrZ se trestem odnětí svobody rozumí, nestanoví-li trestní zákon jinak:

- a) nepodmíněný trest odnětí svobody,
- b) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody,
- c) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.

Výše uvedený výčet je taxativní, nelze ho tedy z žádného důvodu ani žádným způsobem rozšířit.³⁵ Nad rámec je možné uložit pouze výjimečný trest, jehož úprava se nachází v § 54 TrZ. Výjimečným trestem se podle odst. 1 rozumí trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let a trest odnětí svobody na doživotí. Jedná se tedy o zvláštní typ trestu odnětí svobody, jak uvádí § 52 odst. 3 TrZ.

Podle některých názorů je podmíněné odsouzení považováno za samostatný trest. Podpora pro tento názor by se dala najít v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, kde je v ustanovení § 24 podmíněné odsouzení uvedeno jako samostatný druh trestního opatření.³⁶

V novém trestním zákoníku byl výčet trestů doplněn o trest domácího vězení a trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a současně byl systematicky přeskupen. Nové uspořádání trestů mělo naplnit princip, podle něhož by byl trest odnětí svobody chápán jako krajní opatření, tzv. *ultima ratio*, díky čemuž by mělo docházet k co nejširšímu využívání alternativních sankcí.³⁷

3.3 Alternativní tresty

Problematika trestněprávních alternativ je neoddělitelně spjata s postavením nepodmíněného trestu odnětí svobody v sankčním systému trestního práva, který od počátku 20. století postupně získával postavení dominantního trestu. Od poloviny padesátých let 20. století dochází k zásadním změnám v přístupu k tomuto trestu, jelikož se ukázalo, že účinek tohoto trestu, který byl v té době masově ukládán, není

³⁵ Tím je do systému trestů promítnuta zásada zákonnosti (*nulla poena sine lege*).

³⁶ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 356.

³⁷ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 475.

z pohledu generální a individuální prevence takový, jak se očekávalo. Současně se také objevil problém permanentní přeplněnosti věznic.³⁸ Nejvýrazněji se změny projeví ve vytvoření podmínek pro uplatnění alternativních způsobů řízení před soudem a využití alternativ k potrestání v trestních věcech.³⁹

Hledání vhodných alternativ k trestu odnětí svobody zaujalo dokonce pozornost nadnárodních institucí a alternativní tresty se tak staly předmětem zájmů i OSN a Rady Evropy. Jako příklad lze uvést sedmý kongres OSN o prevenci kriminality a zacházení s pachateli, který se konal v roce 1985 v Miláně. Byla tam přijata rezoluce č. 16 s názvem „Redukce vězeňské populace, alternativy uvěznění a sociální integrace pachatelů“, v níž kongres OSN doporučil členským státům, aby usilovaly o snížení negativních účinků trestu odnětí svobody a podporovaly úsilí v hledání sankcí nespojených s odnětím svobody. Dále byl vypracován návrh Směrnice ohledně alternativ trestu odnětí svobody v rámci příprav osmého kongresu OSN (Havana 1990) či Standardní minimální pravidla OSN pro opatření nespojená s odnětím svobody, tzv. Tokijská pravidla, která měla jako jeden ze základních cílů omezení míry využívání uvěznění. Rada Evropy vydala např. rezoluci č. (76)10 s názvem „Některé alternativní tresty k uvěznění“ či Směrnici č. R (65) 1 o odkladu trestu, probaci a dalších opatřeních nahrazující trest odnětí svobody.⁴⁰

Trestněprávní alternativy uvnitř systému trestního práva lze systematicky členit na:

- hmotněprávní, mezi které patří alternativy k potrestání a alternativní tresty,
- procesní, tzv. odklony v trestním řízení (*diversion*).⁴¹

Trestněprávní alternativy mohou také směřovat k řešení trestních věcí realizovaných mimo systém trestního práva, tam řadíme zejména mediaci a ujednání v jejím rámci dosažená.⁴²

³⁸ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 467.

³⁹ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, str. 3.

⁴⁰ Kuchta, J., Válková, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, str. 214.

⁴¹ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, str. 15-16.

⁴² Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, str. 16.

Vzhledem k tématu mé práce se budu zabývat především alternativou v systému trestního práva hmotného, a to alternativními tresty, mezi které se řadí i peněžitý trest.

Legální definice alternativního trestu není v zákoně uvedena, ale jak uvádí např. mezinárodní dokumenty OSN a Rady Evropy, rozumí se jím trest nespojený s odnětím svobody, který je soudce oprávněn uložit v případech, ve kterých by byl jinak pachatel odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Alternativní trest tedy nesmí v žádném případě zahrnovat ztrátu osobní svobody a nejedná se ani o zmírnění podmínek výkonu trestu odnětí svobody. Současně musí zaručit naplnění účelu trestu stejně, jako kdyby byl na odsouzeném vykonáván klasický trest odnětí svobody.⁴³

V podmínkách českého trestního práva se mezi nejčastěji ukládané alternativní tresty řadí především obecně prospěšné práce, podmíněné odsouzení, podmíněné odsouzení s dohledem a peněžitý trest.⁴⁴ Dále k alternativním trestům patří propadnutí majetku, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz činnosti, zákaz pobytu, ztráta čestných titulů nebo vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti, vyhoštění. Ani teď ještě není výčet kompletní, jelikož nový trestní zákoník zavedl dva nové alternativní tresty, kterými jsou domácí vězení a zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Z toho lze dovodit, že i v našich podmínkách dochází k rozšiřování možností alternativních trestů.

V nejširší rovině lze tedy alternativní tresty vymezit tak, že jde o všechny tresty nespojené s odnětím svobody. V užším pojetí mezi alternativní tresty řadíme pouze obecně prospěšné práce, podmíněné odsouzení, podmíněné odsouzení s dohledem, peněžitý trest a domácí vězení. Na rozdíl od ostatních druhů trestů jsou totiž tyto tresty charakteristické svou neslučitelností s nepodmíněným trestem odnětí svobody (i když u peněžitého trestu to platí jen tehdy, pokud je ukládán na základě § 67 odst. 2 písm. b) TrZ) a jejich hlavním účelem je tedy náhrada za tento trest. To, že

⁴³ Kuchta, J., Válková, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, str. 214.

⁴⁴ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 469.

nemohou být uloženy vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody, podtrhuje jejich alternativní povahu.⁴⁵

ZSVM v rámci sankcionování mladistvých navíc obsahuje další alternativní trest (resp. trestní opatření) a tím je peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, které rovněž vykazuje znaky alternativního trestu v užším smyslu.⁴⁶

Mezi důvody, které vedou k rozšíření nejen alternativních trestů ukládaných místo trestu odnětí svobody, ale k rozšíření trestněprávních alternativ celkově, zejména patří snaha:

- individualizovat trestní postih,
- pozitivně motivovat pachatele trestných činů k životu v souladu se zákonem,
- aktivně zapojit do řešení trestních věcí osoby poškozené trestnou činností,
- řešit efektivně přetížení soudů a vůbec orgánů činných v trestním řízení,
- vypořádat se s nedostatkem kapacity věznic,
- zlevnit trestní i civilní řízení,
- najít účinné formy prevence kriminality.⁴⁷

Už pouze s ohledem na alternativní tresty bych k těmto důvodům ještě doplnila, že jejich výhody spočívají také v tom, že s nimi nejsou spojeny negativní stránky trestu odnětí svobody (např. izolace odsouzeného od jeho přirozeného okolí, negativní dopad na rodinu odsouzeného, přerušení jeho citových vazeb, pobyt odsouzeného ve výrazně kriminogenním prostředí, problémy se znovačleňováním do společnosti). Významným pozitivem také je, že výkon alternativních trestů je spojen s mnohem nižšími náklady než výkon trestu odnětí svobody.⁴⁸

Je nutné také dodat, že tyto tresty mají být alternativou především ke krátkodobým trestům odnětí svobody. Ačkoliv legální definice krátkodobého trestu není nikde uvedena a tento pojem nebývá jednotně vymežován (hovoří se o trestu odnětí svobody do 3, 6 nebo 9 měsíců), tak za nejvyšší hranici trestu, který lze

⁴⁵ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 31.

⁴⁶ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 31.

⁴⁷ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, str. 3.

⁴⁸ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 357.

označovat za krátkodobý, je považován trest odnětí svobody do jednoho roku.⁴⁹ Tato doba nemusí být dostatečně dlouhá na to, aby nepodmíněný trest odnětí svobody splnil svoji funkci. V průběhu krátkodobých trestů nelze rozvinout převýchovné a resocializační programy, které by měly na odsouzeného pozitivně působit.⁵⁰

I přes zmíněné rozšiřování alternativních trestů zůstává nepodmíněný trest odnětí svobody u některých pachatelů trestem nenahraditelným. Týká se to především více narušených pachatelů závažných trestných činů či pachatelů, u nichž další pobyt na svobodě znamená především nebezpečí dalšího páchaní trestných činů. U těchto pachatelů alternativní tresty obvykle selhávají, a proto je nutné před nimi společnost chránit a působit na ně nejdříve ve vězeňských zařízeních.⁵¹

⁴⁹ Diblíková, S., Karabec, Z., Macháčková, R. Krátkodobé tresty odnětí svobody. Právní praxe, 2000, č. 7, str. 432.

⁵⁰ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 357.

⁵¹ Novotný, O. a kol. Trestní právo hmotné. 1., Obecná část. 6. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, str. 361.

4 Peněžítý trest

Tato kapitola tvoří stěžejní část mé diplomové práce, neboť přímo pojednává o platné právní úpravě peněžitého trestu.

Peněžítý trest (§ 67 až 69 TrZ) představuje základní majetkovou sankci, která specificky postihuje peněžní prostředky pachatele.⁵² Může vhodně a účinně nahradit krátkodobé tresty odnětí svobody a je pokládán za jejich významnou alternativu. Na první pohled je zřejmá jeho majetková povaha, která z něj činí vhodnou sankci v případech, kdy se pachatel dopustil trestného činu majetkové povahy, který byl motivovaný snahou o neoprávněný majetkový prospěch nebo negativním vztahem k ochraně a nedotknutelnosti cizího majetku, jako je např. vandalismus.⁵³ I přes to není určen jen pro postih majetkových trestných činů, což dokládá především ustanovení § 67 odst. 2 písm. b) TrZ.⁵⁴

4.1 Podmínky ukládání peněžitého trestu

Podmínky pro uložení peněžitého trestu stavuje TrZ především v § 67, který obsahuje 3 případy, kdy může být tento trest soudem uložen:

1. pokud pachatel pro sebe nebo pro jiného úmyslným trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch (§ 67 odst. 1 TrZ.);
2. když trestní zákon uložení tohoto trestu za spáchaný trestný čin dovoluje [§ 67 odst. 2 písm. a) TrZ];
3. jestliže je ukládán za přečin a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele nepodmíněný trest odnětí svobody současně neukládá [§ 67 odst. 2 písm. b) TrZ].

§ 67 odst. 3 TrZ pojednává o možnosti uložení peněžitého trestu jako trestu samostatného a to s jedinou omezující podmínkou. Tato možnost spočívá v tom, že peněžítý trest může být jako samostatný uložen, pokud vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

⁵² Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 245.

⁵³ Šámal, P. Trestní zákoník I: komentář: § 1-139. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 773-774.

⁵⁴ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 484

Povaha a závažnost trestného činu se určuje podle jednotlivých hledisek, mezi které patří zejména význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsob provedení činu a jeho následky, okolnosti, za kterých byl čin spáchán, osoba pachatele, míra jeho zavinění a jeho pohnutka, záměr nebo cíl.⁵⁵ Při posuzování osoby a poměrů pachatele patří mezi soudem hodnocená hlediska např. dosavadní způsob života pachatele, chování pachatele po činu, možnosti jeho nápravy či osobní, rodinné a majetkové poměry pachatele.⁵⁶

Ze systematického zařazení ustanovení § 67 odst. 3 TrZ lze dovodit, že se týká všech třech výše uvedených případů ukládání peněžitého trestu.⁵⁷

Také § 53 odst. 2 TrZ zakotvuje možnost uložení peněžitého trestu jako samostatného, i když TrZ ve zvláštní části na některý trestný čin tento trest nestanovuje.

Peněžitý trest je možné uložit i vedle trestu jiného, přičemž neslučitelný je podle § 53 odst. 1 TrZ pouze s trestem propadnutí majetku⁵⁸, a pokud je ukládán podle § 67 odst. 2 písm. b) TrZ tak také s nepodmíněným trestem odnětí svobody.⁵⁹ Vždy by ale měl trest jiný vhodně doplňovat.

Rovněž ustanovení § 68 odst. 6 TrZ je možné zahrnout mezi obecné podmínky pro ukládání peněžitého trestu. Je v něm uveden zákaz uložení peněžitého trestu, je-li zřejmé, že by byl nedobytný. „Jde samozřejmě o logickou podmínku, neboť uložení peněžitého trestu v takovém případě by v podstatě představovalo nutnost výkonu náhradního trestu odnětí svobody, takže by se to rovnalo uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody.“⁶⁰ Takový závěr se musí opírat o řádné posouzení osobních a majetkových poměrů pachatele. Nestačí pouhá neochota pachatele peněžitý trest zaplatit či jen určitá pravděpodobnost, že tak pachatel neučiní. Při posuzování této podmínky je nutné zjišťovat také závazky obviněného, především rozsah jeho zákonné vyživovací povinnosti a rozsah povinnosti k náhradě

⁵⁵ Jedná se o výčet uvedený v § 39, odst. 2 TrZ. Protože je to výčet demonstrativní, mohou povahu a závažnost trestného činu ovlivňovat i jiná hlediska.

⁵⁶ Srov. § 39 odst. 1 TrZ

⁵⁷ Šámal, P. Trestní zákoník I: komentář: § 1-139. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 779.

⁵⁸ Oba tyto tresty postihují majetek pachatele a jejich účinky by se v takovém případě zbytečně kumulovaly.

⁵⁹ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 246.

⁶⁰ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 246.

škody, které zásadně mají přednost před zaplacením peněžitého trestu.⁶¹ Peněžítý trest není nedobytný v případě, pokud vzhledem k osobním a majetkovým poměrům pachatele se má za to, že jej pachatel bude moci zaplatit s povolením splátek podle § 68 odst. 5 věty druhé TrZ.

4.1.1 Ukládání peněžitého trestu podle § 67 odst. 1 TrZ

Jak již bylo výše uvedeno, podle tohoto ustanovení se peněžítý trest ukládá, pokud pachatel pro sebe nebo pro jiného úmyslným trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch. Jedná se tedy o případy, kdy pachatel spáchal úmyslný trestný čin se zjištěnou pohnutkou. Rozhodující je forma zavinění – musí jít o úmysl a pohnutku pachatele – majetkový motiv činu, přičemž obě tyto podmínky musí být splněny současně.⁶²

Úmyslný trestný čin je definován v § 15 TrZ.⁶³ U trestných činů, které je možné spáchat jak úmyslně, tak z nedbalosti, je možné uložit peněžítý trest podle § 67 odst. 1 TrZ pouze v případě spáchání jeho úmyslné alternativy.⁶⁴

„Majetkovým prospěchem se rozumí jakýkoli přírůstek v majetkové sféře pachatele nebo jiné osoby, k němuž došlo nebo mělo dojít v důsledku spáchaného trestného činu, byť takový prospěch není zákonným znakem jeho základní či kvalifikované skutkové podstaty; může mít konkrétní podobu zejména peněz, cenných papírů, jiných movitých věcí, nemovitostí, jiných majetkových hodnot (např. pohledávek, obchodních podílů) atd. O majetkový prospěch jde i tehdy, když nenastal úbytek, ke kterému by jinak (nebyť spáchaného trestného činu) muselo dojít na majetku pachatele (např. zkrácením daně ve smyslu § 240 odst. 1 TrZ).“⁶⁵

Peněžítý trest nemusí postihovat pouze majetek, který pachatel získal posuzovanou trestnou činností, ale i majetek, který pachatel nabyl poctivou prací.⁶⁶

⁶¹ R 22/1977

⁶² Při souběhu trestných činů stačí, pokud jsou obě tyto podmínky splněny alespoň u jednoho z nich.

⁶³ Legální definici úmyslu obsahuje § 15 TrZ. Trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, nebo věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn. Srozuměním se rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem.

⁶⁴ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 777.

⁶⁵ Půry, F. Některé změny v ukládání trestů podle nového trestního zákoníku. Trestněprávní revue, 2010, č. 1., str. 7.

⁶⁶ R 51/1988

Může se například jednat o prostředky, které by mohly potencionálně sloužit k páčání další trestné činnosti či případy, kdy není třeba odčerpávat získané finanční prostředky, protože pachatel se sice pokoušel získat trestnou činností majetkový prospěch, avšak neúspěšně.

Nový trestní zákoník zavazuje ustanovením § 39 odst. 7 TrZ soud k povinnosti ukládat trest postihující pachatele na majetku, jestliže získal nebo se snažil získat spáchaným trestným činem majetkový prospěch.⁶⁷ Tím je podstatným způsobem zvýrazněn význam peněžitého trestu při postihu trestné činnosti směřující k majetkovému prospěchu oproti právní úpravě účinné do 31. 12. 2009.⁶⁸ Uložení takového trestu ale nesmí vylučovat majetkové nebo osobní poměry pachatele.

„Splnění podmínek ustanovení § 67 odst. 1 TrZ se zkoumá přednostně před případným postupem podle § 67 odst. 2 TrZ.“⁶⁹ Ukládání peněžitého trestu podle tohoto ustanovení není omezeno typovou závažností spáchaného trestného činu a lze jej tedy takto uložit za jakýkoli trestný čin včetně zvláště závažných zločinů (např. loupež, nejzávažnější formy krádeže či podvodů). Dokonce i u takových závažných zločinů může být peněžitý trest uložen jako trest samostatný, i když s ohledem na podmínky ukládání peněžitého trestu jako trestu samostatného, které jsou stanoveny v § 67 odst. 3 TrZ, to bude postup spíše výjimečný.⁷⁰

4.1.2 Ukládání peněžitého trestu podle § 67 odst. 2 TrZ

V těchto případech ukládání peněžitého trestu se nevyžaduje, aby pachatel trestným činem získal nebo se snažil získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch a také se tu rozšiřuje možnost uložení tohoto trestu na trestné činy, které nebyly spáchaný úmyslně.

Podle § 67 odst. 2 písm. a) TrZ je možné uložit peněžitý trest za trestné činy, u nichž je ve zvláštní části trestního zákoníku tato možnost výslovně uvedena. V souladu s touto podmínkou je možné uložit peněžitý trest při postihu nedbalostních trestních činů i úmyslných trestných činů spáchaných bez zjištěné pohnutky. V obou

⁶⁷ Mezi tresty postihující pachatele na majetku patří kromě peněžitého trestu také trest propadnutí majetku a trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty.

⁶⁸ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 247.

⁶⁹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 777.

⁷⁰ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 247.

případech nezáleží na tom, zda jde o zločin nebo přečin, na sazbě trestu odnětí svobody stanovené za takový trestný čin, ani na tom, zda je vedle peněžitého trestu ukládán ještě jiný druh trestu či nikoliv. V případech sbíhajících se trestných činů je možné uložit peněžitý trest, pokud alespoň jeden z nich obsahuje v trestní sankci ve zvláštní části trestního zákoníku tuto možnost.⁷¹

Toto ustanovení zejména umožňuje uložit peněžitý trest i vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody v případech, kdy pachatel nespáchal trestný čin se zjištěnou pohnutkou.

Ukládání peněžitého trestu podle § 67 odst. 2 písm. b) TrZ představuje alternativu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, neboť podle tohoto ustanovení je možné uložit jej pachateli přečinu⁷², pokud vzhledem k povaze a závažnosti takového přečinu a k osobě a poměrům pachatele soud dospěje k závěru, že nepodmíněný trest odnětí svobody současně není třeba uložit. Uložení jiné formy trestu odnětí svobody (podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody či podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem) zákonem ovšem vyloučeno není. Nový trestní zákoník se v této části liší s předchozí úpravou, ta totiž pojednávala jen souhrnně o trestu odnětí svobody.

Nová úprava také rozšířila množství trestných činů, na které se toto ustanovení vztahuje tím, že dovoluje uložení peněžitého trestu za jakýkoli přečin, pokud vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele nepodmíněný trest odnětí svobody současně neukládá. Právní úprava účinná do 31. 12. 2009 to umožňovala pouze u trestných činů, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšovala tři roky a vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a možnosti nápravy pachatele trest odnětí svobody současně nebyl třeba uložit.

Uložení peněžitého trestu bez nepodmíněného trestu odnětí svobody bude odůvodňovat zejména nižší konkrétní závažnost spáchaného přečinu. Pro závěr, že uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody vedle peněžitého trestu není třeba, bude rozhodující především dosavadní bezúhonnost pachatele a případně možnost

⁷¹ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, str. 340.

⁷² Legální definici přečinů obsahuje § 14 odst. 2 TrZ. Jedná se o všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

působit na něj dalším druhem trestu bez odnětí svobody (např. domácím vězením či zákazem činnosti).⁷³

4.2 Výměra peněžitého trestu

Nový trestní zákoník, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2010, přinesl do právní úpravy peněžitého trestu řadu změn, jež se zásadně projevily především ve způsobu jeho vyměřování. Nyní zákon upravuje ukládání peněžitého trestu prostřednictvím denních sazeb (neboli denních pokut). V českém trestním právu to ale není úplná novinka, s podobným systémem se dalo setkat již od roku 2004 při ukládání peněžitého opatření mladistvým, jednalo se však pouze o fakultativní postup (podrobněji viz podkapitola 1.6 Ukládání peněžitého opatření mladistvým).

Výhodou stanovení peněžitého trestu formou denních sazeb je zejména jeho transparentnost, neboť je z toho jasně patrné, proč soudce uložil peněžitý trest právě v takové výši. Také je tím umožněna větší individualizace tohoto trestu.

Důležité je si uvědomit, že systém denních pokut neznamena, že peněžitý trest bude postupně splácen v jednotlivých denních sazbách. Jedná se pouze o odlišný způsob při stanovení výměry peněžitého trestu (tedy způsob výpočtu jeho celkové výše) a odsouzený bude i nadále povinen zaplatit celou stanovenou částku najednou. Výjimkou mohou být pouze případy, kdy soud na základě ustanovení § 68 odst. 5 TrZ stanoví, že peněžitý trest bude zaplacen v přiměřených měsíčních splátkách.

Peněžitý trest je možné zaplatit pouze v tuzemské měně, tedy v korunách českých, což vyplývá z § 13 a § 16 odst. 1 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů. Zaplacené částky peněžitého trestu připadají státu, což stanovuje § 68 odst. 7 TrZ. Po zaplacení přecházejí na účet příslušného soudu, který výkon peněžitého trestu provádí. V případě měsíčních splátek přechází do majetku státu postupně každá splátka po jejím zaplacení.⁷⁴

⁷³ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, str. 341-342.

⁷⁴ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 788.

4.2.1 Počet a výše denních sazeb, hlediska jejich určení

Jak stanoví § 68 odst. 1 TrZ, soud může pachateli uložit nejméně 20 a nejvíce 730 celých denních sazeb. Podle § 68 odst. 2 TrZ může nejnižší denní sazba činit 100 Kč a nejvyšší 50 000 Kč. Součin počtu denních sazeb a výše jedné denní sazby udává celkovou výši peněžitého trestu, z čehož vyplývá, že peněžitý trest může být soudem uložen v rozmezí od 2000 Kč do 36 500 000 Kč⁷⁵ (20 denních sazeb × 100 Kč = 2000 Kč, 730 denních sazeb × 50 000 Kč = 36 500 000 Kč). Spodní i horní hranici nelze překročit.⁷⁶

Hlediska, podle kterých se má stanovit počet denních sazeb a jejich výše, jsou obsažena v § 68 odst. 3 TrZ. Soud je podle tohoto ustanovení povinen určit počet denních sazeb s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu. Výši jedné denní sazby peněžitého trestu stanoví soud se zřetelem k osobním a majetkovým poměrům pachatele.

Jak už jsem výše zmínila, povahu a závažnost trestného činu určují hlediska, která jsou demonstrativně vyjmenována v § 39 odst. 2 TrZ. „Čím závažnější bude povaha spáchaného trestného činu a čím vyšší bude jeho celková závažnost (společenská škodlivost), tím vyšší počet denních sazeb peněžitého trestu odůvodní. Nepochybně se zde promítne i typová závažnost spáchaného trestného činu vyjádřená zejména tím, zda jde o přečin nebo zločin, resp. dokonce zvláště závažný zločin.“⁷⁷

Majetkovými poměry pachatele se rozumí nejen čistý výdělek, ale také celkový rozsah jeho již nabytého majetku, výše závazků, zejména jeho zákonná vyživovací povinnost apod. Mezi osobní poměry pachatele patří např. jeho věk, vzdělání, rodinné poměry, zdravotní stav či zaměstnání.⁷⁸ Výše jedné denní sazby by tedy měla odpovídat schopnostem a možnostem různě situovaných pachatelů, aby reálný dopad tohoto trestu neměl pro pachatele na straně jedné likvidační následky, na straně druhé aby nebyl pocíťován jako příliš mírný.⁷⁹

⁷⁵ Do 31. 12. 2009 bylo možné uložit peněžitý trest v rozmezí od 2000 Kč do 5 000 000 Kč. Horní hranice byla tedy novou úpravou mnohonásobně zvýšena.

⁷⁶ Chmelík, J. a kol. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vydání. Praha: Linde, 2009, str. 256.

⁷⁷ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 784.

⁷⁸ Novotný, F. a kol. Trestní zákoník 2010: stav k 1. 4. 2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva. 1. vydání. Praha: Eurounion, 2010, str. 170.

⁷⁹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 784.

Výměra ukládaného peněžitého trestu není omezena hodnotou majetku získaného posuzovanou trestnou činností, lze jím tedy postihnout i majetek, který pachatel nabyl poctivou prací.⁸⁰ V opačném případě by odstrašující a preventivní účinek peněžitého trestu nebyl moc vysoký, protože potenciální pachatel by věděl, že po majetkové stránce by na tom ani po uložení takového trestu hůře nebyl.

Soud by měl při určování výše jedné denní sazby vycházet zpravidla z čistého příjmu, který pachatel má nebo by mohl mít průměrně za jeden den. Nově trestní zákoník umožňuje stanovit příjmy pachatele, jeho majetek a výnosy z něj, jakož i jiné podklady pro určení výše denní sazby odhadem soudu. Jedná se ale pouze o subsidiární možnost, která se využije především v případech, kdy pachatel v době ukládání peněžitého trestu nepracuje nebo pokud nejsou k dispozici žádné nebo dostatečné podklady ke zjištění pachatelova čistého příjmu a jeho majetkových poměrů. Odhad soudu poté vychází především z důkazů, které k dispozici jsou, případně ze srovnání pachatele s jinými osobami (zejména jeho postavení, vzdělání, situace či pracovní kvalifikace), u nichž čistý příjem zjistit lze. Tento odhad je oprávněn učinit pouze soud, nikoli jiný orgán činný v trestním řízení či jiná osoba.⁸¹

Kdyby výše denní sazby byla určována jen na základě skutečného či možného denního příjmu pachatele, nikoli tedy jeho obecnými majetkovými a osobními poměry, ne vždy by pak peněžitý trest splnil svoji funkci. Jedná se např. o situace, kdy je peněžitý trest ukládán mimo jiné s účelem odčerpání nelegálně získané peněžní prostředky – v takovém případě by pak výše peněžitého trestu, vycházející jen z čistého příjmu pachatele, mohla být nepřiměřeně nízká.⁸²

Ustanovení § 68 odst. 5 TrZ ukládá soudu povinnost uvést v rozhodnutí počet a výši denních sazeb. Díky tomu je zřejmé a ověřitelné, že počet uložených denních sazeb skutečně odpovídá povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a že výše jedné denní sazby je skutečně poměrná osobním a majetkovým poměrům pachatele.⁸³ O povinnosti uvádět celkovou výši peněžitého trestu se zákon nezmiňuje, ale lze to doporučit z důvodu co největší přehlednosti rozhodnutí.

⁸⁰ R 51/1988

⁸¹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 785-786.

⁸² Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 252.

⁸³ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 786.

4.2.2 Stanovení měsíčních splátek

Zákon v tomto ustanovení dále umožňuje soudu stanovit, že peněžitý trest bude zaplacen v přiměřených měsíčních splátkách. Jedná se o situace, kdy nelze od pachatele podle jeho osobních a majetkových poměrů očekávat, že celý peněžitý trest ihned zaplatí. Tato možnost vychází z myšlenky, že výkon peněžitého trestu nesmí klást na pachatele přehnané finanční požadavky, které by ztěžovaly nebo dokonce znemožňovaly jeho resocializaci.⁸⁴ Současně je díky tomu možné uložit peněžitý trest širšímu okruhu pachatelů. Tím mám na mysli pachatele, kteří by nebyli schopni vzhledem k jejich majetkovým a osobním poměrům zaplatit celou částku peněžitého trestu najednou, avšak ve splátkách jim to jejich poměry umožňují.

Soud musí o splácení peněžitého trestu ve splátkách rozhodnout již při jeho ukládání. Dodatečně je to možné jen v rámci vykonávacího řízení podle § 342 odst. 1 písm. b) TrŘ (podrobněji viz podkapitola 1.5 Výkon peněžitého trestu). Celkový součet měsíčních splátek se musí rovnat celkové výši peněžitého trestu. Současně musí být splněn požadavek, aby takto uložený peněžitý trest zajistil dostatečnou nápravu pachatele a ochranu společnosti.

Současně soud může určit, že výhoda splátek peněžitého trestu odpadá, jestliže pachatel nezaplatí dílčí splátku včas. To může motivovat pachatele k pravidelnému placení, neboť stačí, aby nezaplatil i jen jedinou měsíční splátku včas, aby tato výhoda odpadla. Poté by byl pachatel povinen doplatit dosud nezaplacenou část peněžitého trestu najednou.⁸⁵

4.3 Náhradní trest odnětí svobody

Náhradnímu trestu odnětí svobody za nevykonaný peněžitý trest se věnuje § 69 odst. 1 TrZ. Pokud soud uloží pachateli peněžitý trest, tak obligatorní součástí takového rozhodnutí je stanovení náhradního trestu odnětí svobody pro případ, že by peněžitý trest nebyl ve stanovené lhůtě vykonán. Přitom je určena pouze horní hranice náhradního trestu, jejíž maximální výše může činit čtyři roky. Dolní hranice sice není v zákoně uvedena, ale je stanoveno, že náhradní trest odnětí svobody nesmí

⁸⁴ Novotný, O. a kol. Trestní právo hmotné. 1., Obecná část. 6. přeprac. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010

⁸⁵ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 787.

ani spolu s uloženým trestem odnětí svobody přesahovat horní hranici trestní sazby. Pokud tedy soud uloží trest odnětí svobody vyměřený na horní hranici zákonné trestní sazby, je možné vedle něj uložit i peněžitý trest, ale náhradní trest odnětí svobody by se již v takovém případě neukládal.⁸⁶ Pokud samosoudce rozhoduje trestním příkazem, tak náhradní trest odnětí svobody za peněžitý trest nesmí přesáhnout spolu s uloženým trestem odnětí svobody jeden rok.⁸⁷

Náhradní trest odnětí svobody soud také neuloží, pokud ukládá pachateli v rámci souhrnného trestu peněžitý trest ve stejné výši, v jaké mu byl uložen dřívějším rozsudkem, jehož výrok o trestu se při uložení souhrnného trestu zrušuje a peněžitý trest uložený dřívějším rozsudkem byl již zaplacením zcela vykonán.⁸⁸

Nová právní úprava je, co se týče maximální výše náhradního trestu odnětí svobody, podstatně přísnější než právní úprava obsažená v trestním zákoně č. 140/1961 Sb. účinného do 31. 12. 2009. Ten umožňoval, aby horní hranice náhradního trestu odnětí svobody činila nejvýše dva roky. Avšak toto zvýšení maximální výměry náhradního trestu odnětí svobody odpovídá podstatnému zvýšení horní hranice samotného peněžitého trestu.⁸⁹

Konkrétní výměru náhradního trestu soud určuje podle obecných zásad pro výměru trestu, uvedených v § 39 a násl. TrZ. Z povahy náhradního trestu ovšem vyplývá, že soud bude přihlížet především k výši peněžitého trestu tak, aby náhradní trest pobízel odsouzeného k jeho zaplacení.⁹⁰

„Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 41/2009 Sb. v souvislosti s přijetím nového trestního zákoníku došlo k podstatné změně ve srovnání s dřívější úpravou, a to potud, že zaplacení peněžitého trestu lze vymáhat jako pohledávku v občanskoprávním řízení o výkonu rozhodnutí (exekuci). Nařízení výkonu náhradního trest odnětí svobody je tedy možné, až když si pachatel (odsouzený) počíná tak, že je zjevné, že by výkon peněžitého trestu mohl být zmařen. Pouhá nečinnost nebo neochota pachatele zaplatit peněžitý trest nepostačuje.“⁹¹ Nezaplacení

⁸⁶ R 28/1972

⁸⁷ R 36/1996

⁸⁸ R 22/2001

⁸⁹ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 255.

⁹⁰ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, str. 346.

⁹¹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 789.

peněžitého trestu má tedy prvotně za následek jeho vymáhání a nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody je chápáno až jako nejzazší prostředek.⁹²

Dalo by se říct, že je to jakýsi návrat k právní úpravě účinné do 31. 8. 1995, která také vyžadovala uložení náhradního trestu odnětí svobody pro případ, že by peněžitý trest mohl být zmařen.⁹³ Tento krok má své výhody i nevýhody. Nový trestní zákoník tím snižuje riziko nárůstu vězeňské populace v důsledku nevykonaných peněžitých trestů, protože při prostém nezaplacení peněžitého trestu soud hned nenařídí náhradní trest odnětí svobody, ale přistoupí k jeho vymáhání. Je tu ovšem nebezpečí zdlouhavého výkonu vymáhaných peněžitých trestů a s tím spojená nízká účinnost těchto trestů.⁹⁴

4.4 Zahlazení odsouzení

Všechna odsouzení se zapisují do Rejstříku trestů, což může odsouzenému do jisté míry komplikovat život i po výkonu trestu. Výpis z Rejstříku trestů např. musí většinou předkládat uchazeč o zaměstnání a nezřídka bývá od potencionálních budoucích zaměstnanců vyžadována bezúhonnost. Tato skutečnost tedy může odsouzenému ztížit nejen jeho pracovní ale i celkové společenské uplatnění. Z tohoto důvodu je zaveden do našeho právního řádu institut zahlazení odsouzení, který umožňuje odsouzeným, kteří žijí řádným životem, aby se na ně hledělo, jako by odsouzení nebyli a byli tedy z tohoto hlediska posuzováni stejně jako osoby netrestané. O zahlazení odsouzení rozhoduje soud na žádost odsouzeného, přičemž musí být splněny zákonné podmínky.⁹⁵ U některých trestů není nutné, aby o zahlazení odsouzený žádal, neboť tyto účinky nastávají automaticky již po vykonání trestu.⁹⁶

Dle ustanovení § 69 odst. 2 TrZ se na pachatele, kterému byl uložen peněžitý trest za přečin spáchaný z nedbalosti, hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno. Tato

⁹² Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 256.

⁹³ § 54 odst. 3 zákona č. 140/1965 Sb., trestní zákon, ve znění účinném do 31. 8. 1995

⁹⁴ Novotný, O. a kol. Trestní právo hmotné. 1., Obecná část. 6. přeprac. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010

⁹⁵ Pro podmínky, které musí být pro zahlazení odsouzení splněny, srov. § 105-106 TrZ.

⁹⁶ Tento účinek nastává u podmíněného trestu odnětí svobody, trestu obecně prospěšných prací, peněžitého trestu uloženého za nedbalostní trestný čin, trestu zákazu činnosti a trestu vyhoštění na dobu 1 roku až deseti let.

fikce neodsouzení tedy nenastává ve všech případech, kdy byl peněžitý trest uložen, ale pouze u přečinů spáchaných z nedbalosti.⁹⁷ Není podstatné, zda se jednalo o nedbalost vědomou či nevědomou.

Pokud je peněžitý trest uložen za úmyslný trestný čin⁹⁸, tak k zahlazení odsouzení může dojít jen na základě rozhodnutí soudu po splnění podmínek uvedených v § 105 odst. 1 písm. e) TrZ, popřípadě udělením milosti prezidentem republiky.

4.5 Výkon peněžitého trestu

Základním právním předpisem, který upravuje výkon peněžitého trestu, je zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním neboli trestní řád (TrŘ).

Poté, co se stane vykonatelným rozsudek, na jehož základě je odsouzený povinen zaplatit peněžitý trest, vyzve předseda senátu podle § 341 TrŘ odsouzeného, aby jej do patnácti dnů zaplatil. Současně ho upozorní, že pokud tak neučiní, bude zaplacení peněžitého trestu vymáháno.⁹⁹ Tento postup přichází v úvahu, pokud nejsou dány podmínky pro rozhodnutí o odkladu výkonu peněžitého trestu nebo povolení splátek podle § 342 TrŘ, případně pro upuštění od výkonu peněžitého trestu nebo jeho zbytku podle § 344 odst. 1 TrŘ.

„Pro počátek běhu patnáctidenní lhůty pro zaplacení peněžitého trestu je rozhodující okamžik oznámení výzvy předsedy senátu – dovodit to lze mj. z ustanovení § 343 odst. 1 písm. a) TrŘ, podle kterého lze peněžitý trest vymáhat po patnácti dnech ode dne, kdy byl odsouzený k zaplacení vyzván, tj. kdy se o této výzvě dozvěděl.“¹⁰⁰ Běh patnáctidenní lhůty se bude řídit ustanovením § 60 odst. 1, 3 a 4 TrŘ. V případě, že odsouzený zaplatil peněžitý trest prostřednictvím pošty poštovní poukázkou, je pro posouzení otázky, kdy byl

⁹⁷ Legální definici nedbalosti obsahuje § 16 TrZ. Trestný čin je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, nebo nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl. Trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem.

⁹⁸ V situacích, kdy je peněžitý trest ukládán za více trestných činů, stačí, aby byl jen jeden z nich spáchán úmyslně.

⁹⁹ Výzvu činí podle § 315 odst. 3 TrŘ předseda senátu soudu, který ve věci rozhodl v prvním stupni.

¹⁰⁰ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 258.

peněžitý trest vykonán, rozhodné datum, kdy odsouzený příslušnou částku poukázal na poštu. Nikoli tedy datum, ze kterého pochází výpis z bankovního účtu soudu, na který platba peněžitého trestu došla.¹⁰¹

Peněžitý trest odsouzený vykoná ve chvíli, kdy ho na výzvu soudce ve stanovené lhůtě zaplatí v celé uložené výši.

Předseda senátu může na žádost odsouzeného na základě § 342 odst. 1 TrŘ z důležitých důvodů odložit výkon peněžitého trestu či povolit jeho splácení. Není tedy možné, aby v těchto případech postupoval z úřední povinnosti. Mezi důležité důvody se řadí změny osobní nebo rodinné povahy, k nimž došlo až po vyhlášení odsuzujícího rozsudku a které výrazně zeslabují schopnost odsouzeného uhradit peněžitý trest, přičemž nejsou projevem snahy odsouzeného vyhnout se výkonu tohoto trestu.¹⁰² Mezi tyto důvody se může řadit např. ztráta zaměstnání, které bylo jediným a rozhodujícím zdrojem příjmu.

Odložit výkon peněžitého trestu může předseda senátu nejdéle na dobu tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabyl právní moci [§ 342 odst. 1 písm. a) TrŘ]. Tato doba nelze překročit, ale v jejím průběhu je možné, aby odsouzený žádal o odklad opakovaně a bylo mu vyhověno. Díky odkladu dojde k dočasnému upuštění od úkonů a již učiněné úkony směřující k výkonu trestu jsou pozastaveny nebo podle povahy věci i odvolány.

Splácení peněžitého trestu po částkách musí být povoleno tak, aby byl celý zaplacen nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy rozsudek nabyl právní moci [§ 342 odst. 1 písm. b) TrŘ]. Je to nutné odlišit od povolení měsíčních splátek peněžitého trestu podle § 68 odst. 5 TrZ., které se musí objevit již ve výroku odsuzujícího rozsudku, jímž byl peněžitý trest uložen. Povolení měsíčních splátek dále není omezeno časovým úsekem jednoho roku od právní moc rozsudku pro celé jeho zaplacení a není vázáno na důležité důvody. Dá se z toho tedy odvodit, že pokud je o povolení splátek rozhodnuto již přímo v rozhodnutí, kterým byl peněžitý trest uložen, tak je to pro odsouzeného výhodnější než povolení splátek až v rámci vykonávacího řízení.

¹⁰¹ R 54/1996

¹⁰² Šámal, P. a kol. Trestní řád II. § 180 až 471. Komentář. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 2500.

V případě, že odsouzený podal žádost o odklad výkonu peněžitého trestu nebo o povolení splátek předtím, než jej předseda senátu vyzval k zaplacení podle § 341 TrŘ, rozhoduje se vždy nejdříve o této žádosti.¹⁰³

O odkladu nebo povolení splátek se rozhoduje formou usnesení, proti němuž není přípustná stížnost.¹⁰⁴ Součástí usnesení, jímž bylo žádosti vyhověno, musí být poučení o tom, že pokud pominou důvody, pro které byl výkon peněžitého trestu odložen, nebo nedodrží-li odsouzený bez závažného důvodu splátky, může předseda senátu povolení odkladu nebo splátek odvolat (§ 342 odst. 2 TrŘ). V takovém případě by se poté postupovalo podle § 341 TrŘ.

Podle ustanovení § 343 odst. 1 TrŘ je předseda senátu povinen nařídit vymáhání peněžitého trestu, nezaplatí-li jej odsouzený:

- a) do patnácti dnů poté, co byl k zaplacení vyzván,
- b) do patnácti dnů poté, co mu bylo oznámeno rozhodnutí, jímž povolený odklad nebo povolené splácení byly odvolány, nebo
- c) do uplynutí doby, na kterou byl výkon trestu odložen.

Z ustanovení § 343 odst. 2 TrŘ ale plyne jedna výjimka pro toto nařízení. Peněžítý trest smí být vymáhán, jen pokud tím nebude zmařeno uspokojení přiznaného nároku poškozeného na náhradu škody. Je ale nutné, aby poškozený přikročil k vymáhání svého nároku do tří měsíců ode dne, kdy nabyl právní moci rozsudek, jímž byl peněžítý trest uložen, jinak může být peněžítý trest vymáhán bez ohledu na nárok poškozeného. „Je třeba zdůraznit, že pokud nastane situace předvídaná ustanovením § 343 odst. 2 TrŘ a vymáhání peněžitého trestu bude nepřipustné z důvodu zmaření uspokojení přiznaného nároku na náhradu škody, k jehož vymáhání poškozený včas přikročil, není možno v takovém případě nařídit výkon náhradního trestu odnětí svobody, neboť na základě této samotné okolnosti nelze činit závěr, že by výkon peněžitého trestu mohl být zmařen.“¹⁰⁵

Vymáhání peněžitého trestu se uskutečňuje prostřednictvím výkonu rozhodnutí v civilním řízení (zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění

¹⁰³ Novotný, F., Růžička, M. Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář). 2. vydání. Praha: Eurounion, 2002, str. 1402.

¹⁰⁴ Stříž, I., Polák, P., Fenyk, J., Hájek, R. Trestní zákoník a trestní řád – Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. II. díl – Trestní řád. 2. vydání. Praha: Linde, 2010, str. 910.

¹⁰⁵ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 259.

pozdějších předpisů) nebo v exekučním řízení podle exekučního řádu (zákon č. 120/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů).¹⁰⁶

Jak jsem se již dříve zmínila, vymáhání peněžitého trestu bylo do trestního řádu opět zavedeno novelou provedenou zákonem č. 41/2009 Sb. a to v prakticky stejné podobě, v jaké se vyskytovalo do účinnosti novely provedené zákonem č. 152/1995 Sb., díky které pak byl nařízen náhradní trest odnětí svobody ihned po nezaplacení peněžitého trestu.

V případě, že se odsouzený stal v důsledku okolností na jeho vůli nezávislých dlouhodobě neschopným peněžitý trest zaplatit nebo by výkonem trestu byla vážně ohrožena výživa nebo výchova osoby, o jejíž výživu nebo výchovu je odsouzený podle zákona povinen pečovat, upustí soud podle § 344 odst. 1 TrŘ od výkonu peněžitého trestu nebo jeho zbytku. V tomto případě se jedná o nedobytnost peněžitého trestu, která vyjde na povrch až ve vykonávacím řízení. Jinak by totiž byla překážkou již pro jeho uložení podle ustanovení § 68 odst. 6 TrZ.¹⁰⁷ Okolnosti, které povedou k upuštění od výkonu peněžitého trestu, musím mít základ v objektivních příčinách, které odsouzený nemohl svou vůlí nijak ovlivnit. Mezi takové okolnosti patří např. ztráta zaměstnání bez vlastního zavinění, ztráta majetku v důsledku živelní pohromy či majetkového trestného činu nebo pracovní neschopnost způsobená vážným onemocněním či úrazem. Od výkonu peněžitého trestu může být upuštěno jen tehdy, způsobují-li tyto okolnosti skutečně dlouhodobou až trvalou neschopnost peněžitý trest zaplatit a řešením by v takovém případě tedy nebyl ani odklad výkonu či povolení splátek.¹⁰⁸ Ohrožení výživy nebo výchovy osoby se vztahuje pouze na ty, k nimž má odsouzený zákonnou vyživovací povinnost a nelze to uplatňovat na osoby jiné, byť jemu blízké (např. děti jeho družky, které odsouzený podporuje ze svého platu, ale nemá k nim zákonnou vyživovací povinnost).¹⁰⁹

¹⁰⁶ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 259.

¹⁰⁷ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 790.

¹⁰⁸ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 260.

¹⁰⁹ R 32/1967

Upustit lze pouze od výkonu celého peněžitého trestu, případně celého nezaplaceného zbytku, nikoli tedy jen jeho části a má to za následek konečné zastavení všech úkonů, které směřují k výkonu peněžitého trestu.

Nebyl-li peněžitý trest zaplacen, nepřichází-li v úvahu upuštění od výkonu peněžitého trestu podle § 344 odst. 1 TrŘ nebo odklad jeho výkonu či dodatečné povolení splátek podle § 342 odst. 1 TrŘ a je-li zjevné, že by výkon tohoto trestu mohl být zmařen, ukládá ustanovení § 344 odst. 2 TrŘ soudu, aby nařídil výkon náhradního trestu odnětí svobody nebo jeho poměrné části. Současně má přitom rozhodnout o způsobu výkonu tohoto náhradního trestu.

Jako maření výkonu peněžitého trestu se bude posuzovat zejména jednání, kterým se odsouzený zbavuje majetku, z něhož by peněžitý trest mohl být zaplacen nebo na který by mohl být veden výkon rozhodnutí k úhradě tohoto trestu, nebo takový majetek ukrývá či jinak zašantročuje (nebo tak jednají jiné osoby z podnětu odsouzeného), anebo záměrně bez závažného důvodu jedná tak, aby takového majetku nenabýval (zejména nepracuje nebo mění zaměstnání), anebo se chystá odjet z republiky ať již natrvalo nebo na delší dobu, takže by peněžitý trest nemohl být zaplacen, ač odsouzený prostředky k jeho zaplacení má.¹¹⁰

„Po pravomocném nařízení výkonu náhradního trestu (jeho poměrné části) již nepřichází v úvahu další rozhodování o postupu při výkonu peněžitého trestu nebo jeho poměrné části. Soud provádí úkony, případně činí další rozhodnutí pouze k výkonu náhradního trestu odnětí svobody (s výjimkou rozhodování podle § 344 odst. 3 TrŘ).“¹¹¹

Podle § 344 odst. 3 TrŘ může odsouzený odvrátit výkon náhradního trestu nebo jeho poměrné části tím, že peněžitý trest nebo jeho poměrnou část zaplatí a to kdykoliv, tj. i poté, co již skutečně začal vykonávat náhradní trest odnětí svobody (jeho poměrnou část).¹¹² O tom, jakou část náhradního trestu je třeba vykonat, rozhodne předseda senátu.

Rozhodnutí podle § 344 odst. 1 až 3 TrŘ má formu usnesení a je proti němu přípustná stížnost, která má odkladný účinek (§ 344 odst. 4 TrŘ).

¹¹⁰ R 4/1988

¹¹¹ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. § 180 až 471. Komentář. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 2506.

¹¹² R 25/2000 – II.

4.6 Peněžité opatření ukládané mladistvým pachatelům

Mladistvému lze za spáchané provinění uložit podle § 10 odst. 1 ZSVM výchovné opatření, ochranné opatření a trestní opatření. Mezi trestní opatření řadí § 24 odst. 1 ZSVM mimo jiné peněžité opatření a peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu.

4.6.1 Peněžité opatření

Peněžité opatření upravuje § 27 ZSVM. Jak je v odst. 1 uvedeno, ukládá se za podmínek stanovených v § 67 až 69 TrZ. Jedná se o obdobu peněžitého trestu ukládaného dospělým pachatelům. Je tu ale navíc stanoven požadavek, že peněžité opatření je možné uložit mladistvému, pouze je-li výdělečně činný nebo jeho majetkové poměry uložení takového trestního opatření umožňují. Je to dáno specifickými poměry mladistvých, které vyplývají z toho, že zpravidla mají značně omezené možnosti trvalého příjmu z legálních zdrojů a většinou také není ukončena jejich odborná profesní příprava. Mladistvý tak musí být schopen uhradit částku vyměřenou jako peněžité opatření z peněžitých prostředků, s nimiž může samostatně nakládat.¹¹³

Soud pro mládež může vedle peněžitého opatření uložit i vhodná výchovná opatření, mezi které patří podle § 15 odst. 2 ZSVM dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou.¹¹⁴

Výměra peněžitého opatření se také stanovuje systémem denních sazeb, stejně jako u peněžitého trestu ukládaného dospělým pachatelům. Na rozdíl od peněžitého trestu se tady nejedná o úplnou novinku zavedenou v souvislosti s přijetím nového trestního zákoníku, jelikož ZSVM již s účinností od 1. 1. 2004 umožňoval ukládat peněžité opatření mladistvým na základě denních sazeb. Jednalo se ale pouze o postup fakultativní a navíc jej bylo možné uplatnit jen v případě, pokud byl mladistvý výdělečně činný. Tento systém tedy nebylo možné využít

¹¹³ Šámal, P. a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 306.

¹¹⁴ Výchovná opatření může podle § 15 odst. 3 ZSVM uložit soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce pouze se souhlasem osoby, proti níž se řízení vede.

v situacích, kdy bylo peněžité opatření ukládáno na základě toho, že to dovolovaly majetkové poměry mladistvého.¹¹⁵

Peněžité opatření může soud pro mládež uložit v rozmezí od 10 do 365 denních sazeb (§ 27 odst. 2 ZSVM), přičemž denní sazba může činit nejméně 100 Kč a nejvíce 5 000 Kč (§ 27 odst. 3 ZSVM). Celková výměra peněžitého opatření se tedy může pohybovat od 1000 Kč do 1 825 000 Kč a je oproti výměře peněžitého trestu ukládaného dospělým podstatně snížena.

Stejně jako u peněžitého trestu stanoví soud pro mládež podle ustanovení § 27 odst. 3 ZSVM náhradní trestní opatření odnětí svobody pro případ, že by peněžité opatření nebylo ve stanovené době vykonáno. Výměra náhradního trestního opatření odnětí svobody je ale také snížena, přičemž nesmí převyšovat jeden rok a spolu s uloženým trestním opatřením odnětím svobody nesmí přesahovat horní hranici trestní sazby snížené podle § 31 odst. 1 ZSVM¹¹⁶.

Soud pro mládež může poté, co rozhodnutí o uložení peněžitého opatření nabyde právní moci, rozhodnout podle § 27 odst. 4 ZSVM po vyjádření mladistvého, že jeho zaplacení nebo nevykonaný zbytek bude nahrazen tím, že mladistvý vykoná obecně prospěšnou činnost v rámci probačního programu podle § 17 odst. 1, 2 ZSVM pro tento účel zřízeného, nebo společensky prospěšnou činnost v rámci výchovné povinnosti podle § 18 odst. 1 písm. c) ZSVM. Tím je výrazně posílena alternativní podoba tohoto trestního opatření, protože je zde vytvořena další možnost pro odvrácení výkonu náhradního trestního opatření odnětí svobody.¹¹⁷

Jelikož u mladistvých je zahrazení odsouzení v případě uložení peněžitého opatření upraveno § 35 odst. 4 ZSVM, ustanovení § 69 odst. 2 TrZ se zde neuplatní. Na mladistvého, kterému bylo uloženo peněžité opatření, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile bylo vykonáno nebo bylo od výkonu tohoto trestního opatření nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno. Na rozdíl od peněžitého trestu ukládaného dospělým u mladistvých tedy nezáleží, zda spáchali provinění úmyslně či z nedbalosti nebo za jaké provinění bylo peněžité opatření uloženo.

¹¹⁵ Srov. § 27 odst. 2 ZSVM ve znění účinném do 31. 12. 2009.

¹¹⁶ Trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoníku se u mladistvých snižují na polovinu, přičemž však horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok.

¹¹⁷ Válková, H., Sotolář, A. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2. část). Trestněprávní revue, 2005, č. 3, str. 66.

4.6.2 Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu

Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu upravuje ZSVM v § 28 až 30 jako samostatný druh trestního opatření. Obdobu tohoto opatření v trestním zákoníku nenajdeme, ten totiž umožňuje podmíněně odložit pouze trest odnětí svobody. Předpoklady uložení a výměra peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu se řídí ustanoveními § 27 odst. 1 až 3 ZSVM, přičemž současně musí být splněna alespoň jedna ze dvou podmínek, které jsou alternativně stanoveny v § 28 odst. 1 ZSVM. Soud pro mládež tedy může podmíněně odložit výkon peněžitého opatření,

- a) jestliže vzhledem k osobě mladistvého, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu, nebo
- b) jestliže přijme záruku za nápravu mladistvého a vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo záruku nabídl, má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu.

Podle odst. 2 se povolení podmíněného odložení výkonu peněžitého opatření netýká výkonu ostatních trestních opatření uložených vedle tohoto trestního opatření, pokud není v rozsudku stanoveno jinak. „To je dáno tím, že peněžité opatření, jehož výkon byl podmíněně odložen, nijak neomezuje osobní svobodu mladistvého, takže nic nebrání výkonu ostatních trestních opatření, která jsou realizována rovněž na svobodě.“¹¹⁸

Při podmíněném odložení výkonu peněžitého opatření je soud pro mládež povinen podle § 29 odst. 1 ZSVM stanovit zkušební dobu až na tři léta, která počíná běžet právní mocí rozsudku. Základním smyslem jejího stanovení je potřeba ověřit si, zda je mladistvý schopen změnit své chování tak, aby to svědčilo o jeho napravení i bez výkonu peněžitého opatření.¹¹⁹ Dolní hranice zkušební doby stanovena není, ale měla by být určena tak, aby soud pro mládež mohl učinit odůvodněný závěr o nápravě mladistvého.¹²⁰ Běh zkušební doby je nepřetržitý, jelikož zákon nepočítá se

¹¹⁸ Válková, H., Sotolář, A. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2. část). Trestněprávní revue, 2005, č. 3, str. 68.

¹¹⁹ Šámal, P. a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 308.

¹²⁰ Chmelík, J. a kol. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vydání. Praha: Linde, 2009, str. 258.

žádnými skutečnostmi, které by ji stavěly nebo přerušily. Délku stanovenou v rozsudku není možné dodatečně prodloužit ani zkrátit.¹²¹

„Zákon o soudnictví ve věcech mládeže neumožňuje uložit mladistvému v rámci stanovení zkušební doby přiměřená omezení či povinnosti ani mu uložit, aby podle svých sil nahradil škodu způsobenou proviněním, jak je to možné při podmíněném odsouzení dospělých pachatelů.“¹²² Může mu však uložit výchovná opatření, což výslovně dovoluje § 29 odst. 2 ZSVM.

Doba, po kterou podmíněně odsouzený mladistvý vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, se započítá do zkušební doby nově stanovené při podmíněném odložení výkonu peněžitého opatření pro týž skutek nebo do zkušební doby stanovené při uložení úhrnného nebo souhrnného trestního opatření (§ 29 odst. 3 ZSVM).

Jestliže mladiství bude po celou zkušební dobu vést řádný život a vyhoví všem uloženým podmínkám, tak soud pro mládež podle § 30 odst. 1 ZSVM vysloví, že se osvědčil. V opačném případě rozhodne, a to popřípadě již během zkušební doby, že se peněžitě opatření vykoná.

Jestliže byla záruka za nápravu mladistvého, kterému byl podmíněně odložen výkon peněžitého opatření, odvolána tím, kdo ji poskytl, přezkoumá soud pro mládež chování mladistvého během zkušební doby. Shledá-li, že podmíněně odložené opatření neplní své poslání, rozhodne, že se peněžitě opatření vykoná, v opačném případě ponechá podmíněně odložené opatření v platnosti (§ 30 odst. 2 ZSVM). Pokud tedy dojde k odvolání záruky subjektem, který ji poskytl, není to samo o sobě důvodem k nařízení výkonu peněžitého opatření a to ani v případě, že tento subjekt odvolává svou záruku proto, že mladistvý porušuje podmínky odkladu výkonu peněžitého opatření. Soud pro mládež musí vždy nejdříve přezkoumat, zda mladistvý řádný život vede a uložené podmínky dodržuje, či nikoliv.¹²³

Neučiní-li soud pro mládež do roka od uplynutí zkušební doby rozhodnutí podle odstavce 1, má se podle § 30 odst. 3 ZSVM za to, že se mladiství osvědčil.

¹²¹ Válková, H., Sotolář, A. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2. část). Trestněprávní revue, 2005, č. 3, str. 68.

¹²² Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 463.

¹²³ Šámal, P. a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 314.

Podmínkou ale je, že mladistvý, kterému byl výkon peněžitého opatření podmíněně odložen, nesmí mít vinu na tom, že soud dosud nerozhodl. Bylo-li vysloveno, že se mladistvý, kterému byl podmíněně odložen výkon peněžitého opatření, osvědčil, anebo má-li se za to, že se osvědčil, hledí se na něj, jako by nebyl odsouzen (§ 30 odst. 4 ZSVM).

Rozhodne-li soud pro mládež podle odstavce 1 nebo 2, že se trestní opatření vykoná, musí zároveň rozhodnout o náhradním trestním opatření odnětí svobody, pro případ, že peněžité opatření nebude vykonáno. Ustanovení § 27 odst. 4 se tu užije obdobně (§ 30 odst. 5, 6 ZSVM). I v tomto případě přichází v úvahu nahrazení peněžitého opatření vykonáním obecně prospěšné činnosti v rámci probačního programu nebo vykonáním společensky prospěšné činnosti v rámci výchovné povinnosti.¹²⁴

„Peněžité opatření (nepodmíněné) a peněžité opatření s podmíněným odkladem jsou „sankce“, jejichž speciální procesní úpravu výkonu ZSVM nenabízí. Uplatní se proto subsidiárně trestní řád (§ 74 ZSVM) s tím, že v úvahu připadají ustanovení o výkonu peněžitého trestu (§ 341 – 344); jeho ustanovení o podmíněném odsouzení se zde použijí analogicky s oporou ZSVM (§ 28 – 30).“¹²⁵

4.7 Ukládání peněžitého trestu právnickým osobám

Trestní odpovědnost právnických osob upravuje zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který je účinný od 1. 1. 2012. Do té doby vycházelo české trestní právo ze zásady individuální trestní odpovědnosti fyzických osob, na jejímž základě mohla být pachatelem trestného činu pouze osoba fyzická.

Trestné činy, které může právnická osoba spáchat, jsou taxativně vymezeny v § 7 zákona o tr. odp. PO. Žádné speciální trestné činy, kterých by se nemohla dopustit i osoba fyzická, vytvořeny ale nebyly.

Tresty, které lze právnickým osobám uložit, jsou taxativně stanoveny v § 15 odst. 1 zákona o tr. odp. PO:

- a) zrušení právnické osoby,

¹²⁴ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 265.

¹²⁵ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva: trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 1015.

- b) propadnutí majetku,
- c) peněžitý trest,
- d) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- e) zákaz činnosti,
- f) zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži,
- g) zákaz přijímání dotací a subvencí,
- h) uveřejnění rozsudku.

Jako ochranné opatření je možné podle odst. 2 uložit zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Peněžitý trest je upraven v § 18 zákona o tr. odp. PO. Soud jej může podle odst. 1 uložit právnické osobě, odsuzuje-li ji za úmyslný trestný čin nebo trestný čin spáchaný z nedbalosti. Uložení peněžitého trestu nesmí být na újmu práv poškozeného. I u právnických osob je výměra peněžitého trestu stanovena na základě systému denních sazeb, přičemž denní sazba činí podle odst. 2 nejméně 1 000 Kč a nejvíce 2 000 000 Kč. Při určování její výše soud zohledňuje majetkové poměry právnické osoby. Počet denních sazeb tento zákon nijak neupravuje, má se tedy vycházet z úpravy uvedené v trestním zákoníku.¹²⁶ Soud tak může uložit nejméně 20 a nejvíce 730 celých denních sazeb, celková výměra peněžitého trest ukládaného právnickým osobám se pohybuje v rozmezí od 20 000 Kč do 1 460 000 000 Kč. Jak vyplývá z § 15 odst. 3 zákona o tr. odp. PO, právnické osobě může být peněžitý trest uložen samostatně nebo vedle jiného trestu. Vyloučeno je ale jeho uložení vedle trestu propadnutí majetku.

Jelikož pro právnické osoby nebyla vytvořena žádná speciální pravidla pro průběh trestního řízení, postupuje se podle trestního řádu.

4.8 Výhody a nevýhody peněžitého trestu

V předcházejících podkapitolách jsem se věnovala platné právní úpravě peněžitého trestu a peněžitého opatření. Nyní bych ráda zhodnotila peněžitý trest z pohledu výhod a nevýhod, které s sebou jako alternativa nepodmíněného trestu odnětí svobody přináší.

¹²⁶ Ustanovení § 1 odst. 2 zákona o tr. odp. PO uvádí, že pokud nestanoví tento zákon jinak, použije se trestní zákoník a v řízení proti právnické osobě trestní řád, není-li to z povahy věci vyloučeno.

Mezi značnou výhodou peněžitého trestu patří skutečnost, že při jeho výkonu nedochází k přerušení rodinných a sociálních vazeb odsouzeného, protože není vytržen z jeho obvyklého prostředí. Může se tak nadále podílet na výchově dětí a běhu domácnosti, vykonávat své zaměstnání a tím si zachovat určitou finanční úroveň, nemusí se potýkat s problémy při opětovném začleňování do společnosti poté, co by byl propuštěn z výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody apod. Na rozdíl od nepodmíněného trestu odnětí svobody je tu tedy podstatně sníženo nebezpečí následné diskriminace těchto jedinců od okolí v různých sférách života, neboť výkon peněžitého trestu je relativně anonymní.

Na druhou stranu na rozdíl od jiných alternativních trestů (např. podmíněného odsouzení či obecně prospěšných prací) jeho obsahem nejsou jiná navazující opatření, která by odsouzeného podporovala ve vedení řádného života a usměrňovala jeho chování.¹²⁷ Výchovné a nápravné prvky se tedy u peněžitého trestu neuplatňují moc výrazně, jeho hlavním účinkem je varování a odstrašení pachatele. Výchovný efekt lze spatřovat např. v tom, že se pachateli, který usiloval o obohacení prostřednictvím trestné činnosti, jeho majetek naopak zmenší, což hraje rozhodující roli především v případech, kdy je peněžitý trest ukládán pachateli, který se majetkový prospěch snažil získat, avšak neúspěšně, a není tedy potřeba odčerpávat získané finanční prostředky (jak už jsem se dříve zmiňovala, peněžitý trest může totiž postihovat nejen majetek získaný trestnou činností, ale také hodnoty, které pachatel nabyl poctivou prací).¹²⁸

Další výhodou, kterou peněžitý trest nabízí, je jeho odstupňovatelnost, která se ještě více zvýraznila zavedením systému denních sazeb. Soud při ukládání peněžitého trestu zohledňuje jak povahu a závažnost spáchaného trestného činu, jež se projeví v uloženém počtu denních sazeb, tak osobní a majetkové poměry pachatele, které se odrazí ve výši denní sazby. Díky tomu je možné, aby byli pachatelé, v případě spáchání stejně závažného činu, postiženi shodně citelně a to i přes jejich rozdílné majetkové poměry. Zavedením tohoto systému tak byl značně omezen jeden nedostatek, který peněžitý trest před přijetím nového trestního zákoníku měl. Tím byl problém nestejného působení na osoby rozdílně finančně

¹²⁷ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová M. Systém českého trestního práva. 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009, str. 137.

¹²⁸ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 247.

situované. Tomu napomohlo i zvýšení maximální výměry peněžitého trestu, protože nyní je možné uložit tento trest i osobám bohatším tak, aby to mělo za následek snížení jejich životního standardu, které by skutečně pocítovali jako trest za svůj čin.

Další předností peněžitého trestu je jeho vedlejší efekt, díky kterému stát nejen ušetří finanční prostředky, které by jinak byly vynaloženy na výkon trestu odnětí svobody, ale navíc tvoří nezanedbatelný příjem pro státní rozpočet.¹²⁹

Mezi negativa peněžitého trestu se řadí skutečnost, že nepostihuje jen osobu pachatele, ale také jeho rodinu a osoby, vůči nimž má pachatel závazky, dokonce i samotného poškozeného. Je ale nutné dodat, že tím se neliší od jiných druhů trestů, které rovněž ve větší či menší míře postihují i jiné osoby než pachatele. Jedná se o projev obecné povahy trestu jako trestně právní sankce, jejíž podstatou je vždy určitá újma.¹³⁰ Zejména u nepodmíněného trestu odnětí svobody je újma postihující osoby odsouzenému blízké mnohem závažnější, neboť je zasahuje i po stránce citové, nikoli jen materiální.

Další problém souvisí s nebezpečím, že plnění peněžitého trestu může být převzato třetí osobou. To je např. u nepodmíněného trestu odnětí svobody zcela vyloučeno. Vzhledem k tomu, že újma spojená s trestem má zásadně postihovat pachatele osobně, byl by v případě převzetí výkonu tohoto trestu třetí osobou jeho smysl pochybný.¹³¹

Značnou nevýhodou peněžitého trestu je jeho závislost na majetkových poměrech pachatele. Z toho důvodu ho není možné uložit každému pachateli, i kdyby pro to jinak splňoval všechny ostatní podmínky. Nemá-li totiž odsouzený dostatečný majetek a je z toho zřejmé, že peněžité trest by se stal nedobytným, není možné jej uložit.

Je-li finanční úroveň odsouzeného snížena delší dobu, může být vedlejším negativním důsledkem vznik nebezpečí, že si pachatel opatří potřebné peníze opět kriminálním způsobem. Nelze to ale přeceňovat vzhledem k tomu, že peněžité tresty jsou určeny pro oblast méně závažné kriminality a nejčastěji se ukládají pachatelům,

¹²⁹ Vanduchová, M., Gřivna, T. Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. 1. vydání. Praha: ASPI, 2008, str. 426.

¹³⁰ Sotolář, A., Půry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, str. 339.

¹³¹ Vanduchová, M., Gřivna, T. Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. 1. vydání. Praha: ASPI, 2008, str. 430.

kteří se dostali do konfliktu se zákonem poprvé a nemají k páčání dalších trestných činů výraznější sklony.¹³²

V případě, kdy je výkon peněžitého trestu zmařen, nastupuje náhradní trest odnětí svobody. Tím ovšem dochází k ohrožení původního záměru, kterým je omezení ukládání krátkodobých trestů odnětí svobody právě také prostřednictvím peněžitého trestu. Řešením by mohlo být zavedení i jiné možnosti pro případ, že peněžitý trest nebude vykonán. V zahraničních úpravách se nejčastěji lze setkat s ukládáním náhradního trestu obecně prospěšných prací.¹³³

Z mého pohledu výhody, které peněžitý trest jako alternativa ke krátkodobým trestům odnětí svobody přináší, převažují nad nevýhodami a jeho ukládání lze doporučit.

¹³² Vanduchová, M., Gřivna, T. Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. 1. vydání. Praha: ASPI, 2008, str. 431.

¹³³ Vanduchová, M., Gřivna, T. Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. 1. vydání. Praha: ASPI, 2008, str. 428.

5 Kriminologické aspekty peněžitého trestu

Jak už jsem v předchozích kapitolách několikrát uvedla, jedním z hlavních cílů zavádění a rozšiřování alternativních trestů je snižování podílu ukládaných nepodmíněných trestů odnětí svobody. Zejména ty krátkodobé jsou totiž málo efektivní a jsou spíše spojeny s negativními dopady nejen na pachatele.

Důležité ovšem je, zda je výše uvedený účel alternativních trestů v praxi skutečně naplněn, popřípadě v jaké míře. Odpověď lze hledat v analýze statistických údajů, které se týkají jejich využívání. Tyto údaje a jejich rozbor mohou navíc celkem přesně určit, které konkrétní druhy alternativních trestů jsou v praxi ze strany soudů a státních zástupců považovány za skutečně efektivní.¹³⁴ V této kapitole se budu s ohledem na téma mé práce zabývat především vývojem počtu ukládaných peněžitých trestů v posledních letech.

Hned na začátku je důležité podotknout, že počet peněžitých trestů, které naše soudy pachatelům trestných činů ukládají, je ve srovnání s jinými evropskými státy skoro zanedbatelný. Např. v Německu je ukládán více než 80% odsouzených, ve Finsku více než 50% odsouzených, v Maďarsku téměř 50% odsouzených, ve Francii či Švýcarsku zhruba 30% odsouzených a v Polsku přibližně 20% odsouzených.¹³⁵ Pro srovnání, v České republice byl peněžitý trest uložen v roce 2010 pouze 4,9% odsouzených.

V příloze č. 1 uvádím počet uložených peněžitých trestů v letech 1971 až 2010. Z této tabulky lze vyvodit, že počet uložených peněžitých trestů měl převážně stoupavou tendenci až do roku 1990, ve kterém byl uložen 16,7% odsouzených. Od té doby jeho počet začal klesat. V tomto sledovaném období dosáhl nejnižší hodnoty v letech 2005 a 2006, kdy byl uložen pouze 3,9% odsouzených. Následující 3 roky se pohyboval mezi 6-7,2%. Příčinu tohoto zvýšení lze spatřovat v novele trestního zákona provedené zákonem č. 415/2005 Sb., která nabyla účinnosti v roce 2006 a do trestního zákona zakotvila novou skutkovou podstatu trestného činu řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění, což soudy hojně trestaly právě

¹³⁴ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 385.

¹³⁵ Vanduchová, M., Gřivna, T. Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. 1. vydání. Praha: ASPI, 2008, str. 421-422.

peněžitým trestem (v roce 2007 v 896 případech a v roce 2008 to bylo již 1120 případů, které představovaly 21,1% ze všech peněžitých trestů uložených v tomto roce). Jelikož nový trestní zákoník toto jednání již nepostihuje, dá se tím odůvodnit opětovný pokles v ukládání tohoto trestu.¹³⁶

Od roku 2010 je ale účinný nový trestní zákoník, který do úpravy peněžitého trestu podstatně zasáhl, když zavedl výměru peněžitého trestu ve formě denních sazeb. Na základě výhod, který tento nový systém přinesl, a o nichž jsem se již v předchozích kapitolách zmiňovala, se dalo předpokládat, že počet uložených peněžitých trestů naopak vzroste. Statistika z doby účinnosti nového trestního zákoníku je nyní k dispozici pouze k roku 2010. Teorie o navýšení počtu uložených peněžitých trestů se v ní však nepotvrdily. V tomto roce byl tento trest uložen dokonce jen 4,9% odsouzených, což je výrazně méně, než v roce 2009. Přitom současná česká právní úprava peněžitého trestu je již srovnatelná s úpravami zahraničními. Domnívám se, že jednou z možností tohoto stavu je, že si české soudy na ukládání peněžitého trestu formou denních sazeb teprve zvykají a projeví se to tedy až v delším časovém úseku.

Mezi důvody, které mohou vést k takovému nedocení peněžitého trestu, bývá uváděna např. neochota soudů ukládat peněžitý trest z obavy jeho případné nedobytnosti. Majetkové poměry většiny pachatelů totiž nebývají dobré. V některých případech zase mohou soudy raději sáhnout po snadnějším řešení, kterým je uložení podmíněného odsouzení. Soudy pak nemusí dostatečně zkoumat osobní a majetkové poměry odsouzeného z důvodu náročnosti zjišťování těchto okolností¹³⁷

Jak vyplývá ze statistik Ministerstva spravedlnosti, peněžitý trest bývá nejčastěji ukládán za trestné činy obecně nebezpečné, které jsou uvedeny v hlavě VII. TrZ, trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných (hlava X. TrZ), trestné činy proti majetku (hlava V. TrZ) a trestné činy proti životu a zdraví (hlava I. TrZ).

Pro zajímavost uvádím v příloze č. 2, počet uložených peněžitých trestů v letech 1993-2010 v porovnání s počtem uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody. Za stejné období uvádím v příloze č. 3, tabulku, ve které je uveden počet uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody, podmíněných odsouzení,

¹³⁶ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 392.

¹³⁷ Vanduchová, M., Gřivna, T. Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. 1. vydání. Praha: ASPI, 2008, str. 432.

peněžitých trestů, obecně prospěšných prací, jiný trestů samostatně uložených a upuštění od potrestání. Po celé sledované období bylo podmíněné odsouzení jednoznačně nejčastěji ukládaným trestem, v roce 2010 bylo uloženo 63,1% odsouzených. V tomto roce byl druhým nejčastěji ukládaným trestem nepodmíněné odnětí svobody (16,8%). Trest obecně prospěšných prací se s 10,5% po několika letech zařadil až na třetí místo.

6 Srovnání se zahraniční literaturou

Pro srovnání peněžitého trestu se zahraniční právní úpravou jsem si vybrala Slovenskou republiku, ke které má Česká republika nejbližší vzhledem ke společnému vývoji v rámci jednoho státu. Zabývala jsem se otázkou, jak se vyvíjela úprava peněžitého trestu po zániku Československé federativní republiky v obou nově vzniklých státech a zda se od sebe jednotlivé úpravy odchýlily.

6.1 Srovnání se slovenskou právní úpravou

Po zániku Československé federativní republiky platil na Slovensku stejně jako u nás trestní zákon č. 140/1961 Sb. Již s účinností od 1. 1. 2006 byl ale nahrazen novým trestním zákonem č. 300/2005 Z.z. a současně vešel v účinnost i nový trestní řád č. 301/2005 Z.z. Dalo by se říci, že v tomto ohledu je Slovensko před námi o krok napřed, jelikož nám se doposud trestní řád rekonstruovat nepodařilo.

Slovenský trestní zákon (STrZ) upravuje peněžité tresty v § 56 a 57, jeho výkon je pak upraven v § 429 až 432 slovenského trestního řádu (STrŘ).

Peněžité tresty může být podle ustanovení § 56 odst. 1 STrZ uloženy pachateli úmyslného trestného činu, pokud jím získal nebo se snažil získat majetkový prospěch. Ustanovení § 56 odst. 2 STrZ upravuje i druhou možnost, kdy lze peněžité tresty uložit. Ta přichází v úvahu, pokud pachatel spáchal přečin a vzhledem k povaze přečinu a možnostem jeho nápravy soud trest odnětí svobody neuloží. Tímto ustanovením je rozšířena možnost uložení peněžitého trestu i na postih trestných činů, které nebyly spáchány úmyslně, nebo byly sice spáchány úmyslně, ale bez zjištěné pohnutky. Uložení peněžitého trestu tedy v tomto případě není podmíněno zjištěnou pohnutkou pachatele, ani získáním majetkového prospěchu.¹³⁸ Již tady lze najít první rozdíl oproti českému trestnímu zákoníku, jelikož na Slovensku chybí možnost uložit peněžité tresty za takový trestný čin, u kterého je tento druh trestu uveden ve zvláštní části. „Je tomu tak proto, že specifikum slovenského trestního zákona je mj. v tom, že u jednotlivých skutkových podstat uvádí pouze jediný typ sankce, a to trest odnětí svobody v určitém rozpětí, tedy nikoli i další druhy trestů,

¹³⁸ Burda, E. a kol. Trestní zákon I. § 1 až 143. Komentár. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 425.

jak tak činí český trestní zákoník. Podmínky pro aplikaci jiných druhů trestu než trestu odnětí svobody tak jsou upraveny pouze v obecné části slovenského trestního zákona.¹³⁹

Výměra peněžitého trestu je na Slovensku také stanovena odlišně od naší úpravy. Soud může uložit tento trest v rozmezí od 160 eur do 331 930 eur. Tato nezaokrouhlená částka vznikla v důsledku přistoupení Slovenské republiky ke společné evropské měně (euru), přičemž vychází z výměry peněžitého trestu podle původního znění slovenského trestního zákona, v němž se pohybovala v rozmezí od 5 000 Sk do 10 000 000 Sk. Maximální částka peněžitého trestu je tedy několikanásobně mírnější než u nás.¹⁴⁰

Mnohem důležitějším rozdílem, co se týká výměry peněžitého trestu, je absence systému denních sazeb v jejich trestním zákoně. I když je soudce při vyměřování trestu povinen zohledňovat závažnost spáchaného trestného činu i osobní a majetkové poměry pachatele, zůstanou tato dvě kritéria navenek nevyjádřena.¹⁴¹ Díky tomu není možná tak vysoká individualizace tohoto trestu při jeho ukládání.¹⁴²

I slovenský trestní zákon povoluje platbu peněžitého trestu v přiměřených měsíčních splátkách, čímž se ulehčuje jeho vykonatelnost jednak vzhledem k případnému uložení jeho vyšší částky a jednak vzhledem k osobním a majetkovým poměrům pachatele.¹⁴³ Musí být ale splacen do jednoho roku od nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku. V tomto ohledu je naše úprava o něco mírnější, jelikož podmínka splacení peněžitého trestu do jednoho roku se u nás vztahuje pouze na případy, kdy byly splátky povoleny až v rámci vykonávacího řízení podle § 342 odst. 1 písm. b). Naopak slovenský trestní řád umožňuje v § 430 odst. 1 písm. b) prodloužení této lhůty až na dva roky, pokud byl uložen peněžitý trest ve výši, která přesahuje 16 590 eur.

¹³⁹ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 265.

¹⁴⁰ Pokud bychom přepočítali jejich výměru peněžitého trestu na české koruny (za použití kurzu 1 € = 25 Kč), dostali bychom se na částky 4000 Kč a 8 298 250 Kč.

¹⁴¹ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 266-267.

¹⁴² K výhodám systému denních sazeb srov. předchozí kapitoly této diplomové práce.

¹⁴³ Stiffel, H., Kočica, J. Trestný zákon: stručný komentár. 1. vydání. Bratislava: IURA EDITION, 2001, str. 146.

Ustanovení § 56 odst. 5 STrZ zakazuje soudu uložit peněžité trest, pokud by se tím zmařila možnost náhrady škody způsobené trestným činem. V tomto směru může být jejich právní úprava pro nás inspirativní, protože poskytuje poškozenému tento druh ochrany jeho nároku již na úrovni trestního práva hmotného, přímo v rámci podmínek pro ukládání peněžitého trestu. Česká právní úprava to činí až v rámci výkonu již uloženého trestu (§ 343 odst. 2 TrŘ), tedy na úrovni trestního práva procesního.¹⁴⁴

Stejně jako v české právní úpravě soud peněžité trest neuloží, pokud je zřejmé, že by byl nedobytný (§ 57 odst. 1 STrZ) a vydobytá částka připadá státu (§ 57 odst. 2 STrZ). Peněžité trest je možné zaplatit jen v jejich tuzemské měně, tedy v euru.¹⁴⁵

Pro případ, že by nebyl peněžité trest vykonán, upravuje i slovenský trestní zákon náhradní trest odnětí svobody. Důvodem k nařízení tohoto náhradního trestu je úmyslná a aktivní činnost pachatele směřující k tomu, aby byl výkon peněžitého trestu zmařen.¹⁴⁶ Stejně jako v české právní úpravě nastupuje tedy i ve slovenské úpravě nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody až tehdy, když by jeho vymáhání nevedlo k výsledku.¹⁴⁷ Ustanovením § 57 odst. 3 STrZ je maximální délka náhradního trestu odnětí svobody stanovena na pět let, přičemž nesmí spolu s uloženým trestem odnětí svobody přesahovat zákonem stanovenou horní hranici trestní sazby. Tato nejvyšší možná délka je tedy o jeden rok delší než v našem trestním zákoníku, což může působit nepřiměřeně vzhledem k rozdílným maximálním výměrám peněžitého trestu v jednotlivých státech.

Ve slovenské procesní úpravě výkonu peněžitého trestu již mnoho rozdílů oproti České republice nenajdeme. Shodně jsou upraveny např. instituty zahlazení odsouzení a promlčení peněžitého trestu. Stejně tak lze ve slovenském trestním právu nalézt institut odložení výkonu peněžitého trestu (§ 430 odst. 1 písm. a) STrP) či upuštění od výkonu peněžitého trestu (§ 432 odst. 1 STrP). I na Slovensku se mohou pachatelé vyhnout výkonu náhradního trestu odnětí svobody či jeho poměrné části,

¹⁴⁴ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 266.

¹⁴⁵ Burda, E. a kol. Trestný zákon I. § 1 až 143. Komentár. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 433.

¹⁴⁶ Burda, E. a kol. Trestný zákon I. § 1 až 143. Komentár. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 433.

¹⁴⁷ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 267.

pokud peněžitý trest dodatečně zaplatí (§ 432 odst. 3 STrP). O tom, jakou část náhradního trestu je třeba vykonat, rozhoduje předseda senátu usnesením.

Z výše uvedeného lze usuzovat, že právní úprava peněžitého trestu je v obou zemích velmi podobná. Největším rozdílem je absence systému denních sazeb ve slovenské právní úpravě peněžitého trestu. O výhodách tohoto systému jsem již na více místech pojednávala a usuzuji, že jeho absence je velkou nevýhodou právní úpravy peněžitého trestu na Slovensku. Ostatní rozdíly už nejsou tak významné.

7 Závěr

Peněžitý trest má v systému trestů své nezastupitelné místo a současně je také významnou alternativou ke krátkodobým nepodmíněným trestům odnětí svobody. Jak jsem již několikrát v této práci uvedla, výhody alternativních trestů spočívají především v tom, že jsou vykonávány na svobodě a díky tomu s nimi nejsou spojeny negativní stránky trestu odnětí svobody, mezi které patří např. přerušování rodinných a sociálních vazeb odsouzeného, pobyt odsouzeného ve výrazně kriminogenním prostředí nebo problémy s opětovným začleňováním se do společnosti po propuštění z výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Současně je ukládáním alternativních trestů řešen problém s přeplněností věznic.

Právní úprava peněžitého trestu je po přijetí nového trestního zákoníku podle mého názoru velmi zdařilá. Velmi kladně hodnotím především nový způsob výměry peněžitého trestu, který je upraven prostřednictvím denních sazeb. Soud již neukládá peněžitý trest v rámci stanoveného rozpětí, ale posuzuje povahu a závažnost spáchaného trestného činu, což se projeví v počtu uložených denních sazeb a současně posuzuje osobní a majetkové poměry pachatele, které se odrazí ve výši jednotlivé denní sazby. Tím je umožněno dosažení mnohem větší transparentnosti a také individualizace tohoto trestu.

I několikanásobné zvýšení horní hranice peněžitého trestu, která nyní může dosahovat až na 36 500 000 Kč, pokládám za správné. Peněžitý trest může být díky tomu ukládán mnohem většímu okruhu pachatelů, tedy i osobám majetnějším, které uložení peněžitého trestu i v té nejvyšší možné výměře podle předchozí právní úpravy nepocítovaly jako újmu a účelu trestu tak nebylo dosaženo.

Dále byla novým trestním zákoníkem upravena situace, kdy odsouzený peněžitý trest dobrovolně nezaplatil. Nyní je upřednostněno jeho vymáhání před výkonem náhradního trestu odnětí svobody. Jedná se o návrat k právní úpravě účinné před 1. 9. 1995. Aby mohl být výkon náhradního trestu odnětí svobody nařízen, musí soud dojít ke zjištění, že jeho vymáhání by nevedlo k úspěchu. Opět je tak umožněno odsouzenému výkon peněžitého trestu prodlužovat, aniž by se z toho dalo odvodit, že jej maří a že došlo ke splnění podmínek pro nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody. Prokázat to, může často vyžadovat hodně úsilí a času ze strany soudu a

domnívám se, že to nakonec může být také jeden z důvodů, proč tento druh trestu soudy nevyužívají ve větším rozsahu. Pozitivum této úpravy lze nalézt v tom, že by to mělo vést ke snížení počtu nařizovaných náhradních trestů odnětí svobody a tím i k určitému snížení počtu vězňených osob.

Já bych dala přednost jiné možnosti snižování počtu náhradních trestů odnětí svobody, která je v některých zahraničních právních úpravách realizována. Jedná se o možnost vykonání obecně prospěšných prací místo náhradního trestu odnětí svobody. U nás se s tím lze setkat pouze u mladistvých.

Současné právní úpravě peněžitého trestu bych také vytkla, že soud není povinen při určování výše denní sazby přihlídnout k majetkovým nárokům třetích osob vůči pachateli. Osobám, které jsou poškozené trestnou činností pachatele, sice poskytuje trestní řád v § 343 odst. 3 TrŘ určitou ochranu tak, že peněžitý trest smí být vymáhán jen v případě, že tím nebude zmařeno uspokojení přiznaného nároku poškozeného na náhradu škody, avšak to nijak nezabraňuje situacím, kdy odsouzený dobrovolně zaplatí peněžitý trest na úkor uspokojení nároků poškozeného.¹⁴⁸ Na základě znalostí, které jsem získala při srovnávání slovenské právní úpravy peněžitého trestu, bych navrhla, aby byla ochrana nároků poškozeného poskytována již na úrovni trestního práva hmotného, tedy přímo v rámci podmínek pro ukládání peněžitého trestu.

Další nedostatek spatřuji v tom, že neexistuje žádné pevně stanovené pravidlo, na jehož základě by docházelo k přepočítání výše peněžitého trestu na náhradní trest odnětí svobody. Nyní tak může docházet k situacím, kdy u stejně vysokého peněžitého trestu budou různé soudy stanovovat jinou výměru náhradního trestu odnětí svobody.

I přes výše zmíněné nedostatky pokládám naši právní úpravu peněžitého trestu jako srovnatelnou se zahraničními úpravami a nespátřuji v ní žádné závažné důvody, pro které by nemohl být tento trest ukládán mnohem častěji, jako tomu je právě v jiných státech.

Hlavním cílem mé práce, který jsem si stanovila již v úvodní části, bylo vytvoření uceleného pojednání o trestněprávních a kriminologických aspektech

¹⁴⁸ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, str. 253.

peněžitého trestu. Práci jsem rozdělila na 7 kapitol, přičemž každá z nich se na splnění mého cíle podílí.

Po úvodu jsem ve druhé kapitole nastínila historii peněžitého trestu od nejstaršího dochovaného zákoníku až po jeho současnou právní úpravu. Následuje kapitola, ve které jsem definovala pojem trestu, systém trestů obecně a poté jsem se zaměřila především na systém alternativních trestů, mezi které se řadí i peněžitý trest. Jeho platnou úpravou se zabývala kapitola čtvrtá, která se tak stala stěžejní částí této práce. Do jejích podkapitol jsem mimo jiné zařadila i pojednání o peněžitém opatření, které je ukládáno mladistvým či o ukládání peněžitého trestu právnickým osobám. Poté jsem v rámci této kapitoly zhodnotila peněžitý trest z pohledu výhod a nevýhod, které s sebou jako alternativa nepodmíněného trestu odnětí svobody přináší. Na základě dostupných statistik jsem se v páté kapitole zabývala ukládáním peněžitého trestu v praxi, v šesté kapitole jsem srovnávala naši právní úpravu peněžitého trestu s úpravou Slovenskou a nalezené rozdíly jsem zhodnotila.

Seznam zkratek

TrZ – zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

TrŘ – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

ZSVM – zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

LZPS – zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

OSN – Organizace spojených národů

PO – právnická osoba

STrZ – zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, vo znení pozďajších predpisov

STrP – zákon č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok, vo znení pozďajších predpisov

Seznam použité literatury

Monografie, sborníky, komentáře zákonů, učebnice

- Burda, E. a kol. Trestný zákon I. § 1 až 143. Komentár. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 1130 str.
- Fenyk, J., Hájek, R., Stríž, I., Polák, P. Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 1. díl. Praha: Linde, 2010, 1317 str.
- Chmelík, J. a kol. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vydání. Praha: Linde, 2009, 304 str.
- Jánošíková, P., Knoll, V., Rundová, A. Mezníky českých právních dějin. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 215 str.
- Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, 904 str.
- Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 str.
- Kuchta, J., Válková, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, 544 str.
- Lyons, L. Historie trestu. Justiční tresty od dávných dob po současnost. Praha: Svojtka and Co., 2004, 199 str.
- Malý, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do r. 1945. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, 640 str.
- Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva: trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 1015.
- Novotný, F. a kol. Trestní zákoník 2010: stav k 1. 4. 2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva. 1. vydání. Praha: Eurounion, 2010, 900 str.
- Novotný, F., Růžička, M. Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář). 2. vydání. Praha: Eurounion, 2002, str. 1402.
- Novotný, O. a kol. Trestní právo hmotné. 1., Obecná část. 6. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 1496 str.
- Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová M. Systém českého trestního práva. 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009, 942 str.

- Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, 468 str.
- Stiffel, H., Kočica, J. Trestný zákon: stručný komentář. 1. vydání. Bratislava: IURA EDITION, 2001, 642 str.
- Stříž, I., Polák, P., Fenyk, J., Hájek, R. Trestní zákoník a trestní řád – Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. II. díl – Trestní řád. 2. vydání. Praha: Linde, 2010, 1196 str.
- Šámal, P. Trestní zákoník I: komentář: § 1-139. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1287 str.
- Šámal, P. a kol. Trestní řád II. § 180 až 471. Komentář. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 3011 str.
- Šámal, P. a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 992 str.
- Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, 416 str.
- Vanduchová, M., Gřivna, T. Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. 1. vydání. Praha: ASPI, 2008, 491 str.
- Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. České právní dějiny. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 704 str.

Odborné články

- Diblíková, S., Karabec, Z., Macháčková, R. Krátkodobé tresty odnětí svobody. Právní praxe, 2000, č. 7.
- Púry, F. Některé změny v ukládání trestů podle nového trestního zákoníku. Trestněprávní revue, 2010, č. 1.
- Soukup, P. Peněžitý trest. Trestněprávní revue, 2007, č. 9.
- Válková, H., Sotolář, A. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2. část). Trestněprávní revue, 2005, č. 3.

Právní předpisy

- Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích
- Zákon č. 275/1914 ř. z., o lichvě

- Zákon č. 269/1919 Sb., o padělání peněz
- Zákon č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky
- Zákon č. 31/1929 Sb., kterým se mění a doplňují trestní zákony a trestní řády
- Zákon č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží
- Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon
- Zákon č. 63/1956 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 86/1950 Sb.
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
- Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon
- Zákon č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Judikatura

- Rozhodnutí č. 32/1967 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí č. 28/1972 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí č. 22/1977 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí č. 4/1988 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí č. 51/1988 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí č. 36/1996 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí č. 54/1996 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí č. 25/2000 – II. Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí č. 22/2001 Sb. rozh. tr.

Další prameny

- Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku [online]. [cit. 2012-05-31].
Dostupné z: <<http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodova-zprava.html> >

Seznam příloh

Příloha I.: Počet uložených peněžitých trestů v letech 1972-2010

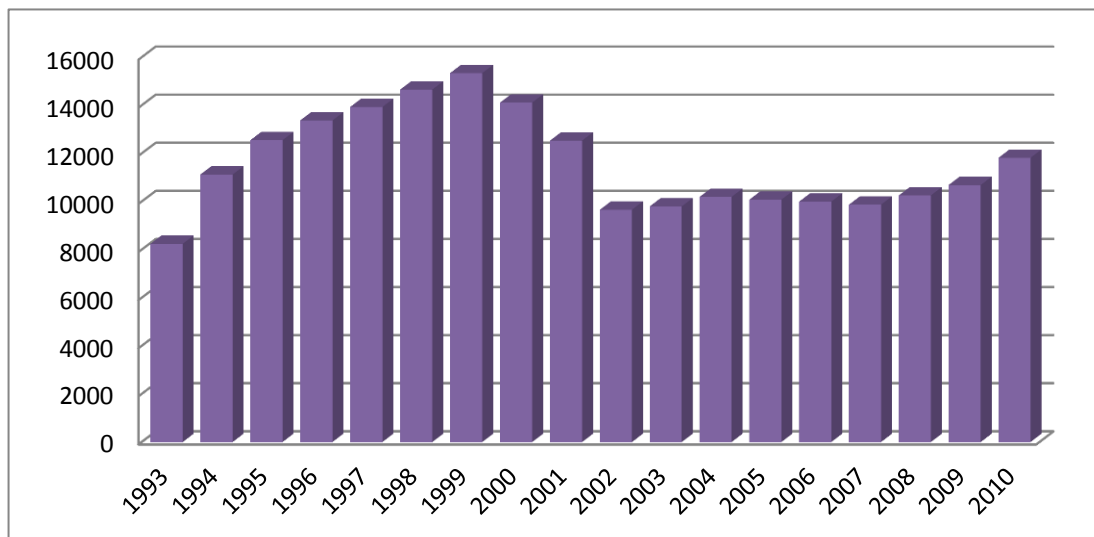
Příloha II.: Počet nepodmíněných trestů odnětí svobody a peněžitých trestů v letech 1993-2010

Příloha III.: Podíl ukládání některých alternativních trestů a nepodmíněného trestu odnětí svobody v letech 1993-2010

Příloha I.: Počet uložených peněžitých trestů v letech 1972-2010

Rok	Peněžité tresty	% z celk. poč. ul. trestů
1972	6047	6,5
1973	4522	5,7
1974	5932	7
1975	4570	6,3
1976	6014	7,4
1977	6262	8,2
1978	5774	7,8
1979	5349	7,7
1980	4415	7,3
1981	5721	8
1982	7658	10
1983	9210	11,5
1984	10610	12,7
1985	8468	12,5
1986	11202	14,4
1987	12084	15,3
1988	10428	15,1
1989	8992	15,5
1990	3153	16,7
1991	3369	12
1992	3551	11,4
1993	4591	13,1
1994	5648	10,9
1995	4978	9,1
1996	4734	8,2
1997	4703	7,9
1998	2634	4,9
1999	3370	5,4
2000	3571	5,6
2001	3324	5,5
2002	3500	5,4
2003	2941	4,4
2004	2913	4,3
2005	2663	3,9
2006	2678	3,9
2007	4552	6
2008	5307	7
2009	5280	7,2
2010	3462	4,9

Příloha II.: Počet nepodmíněných trestů odnětí svobody a peněžitých trestů v letech 1993-2010

Příloha III.: Podíl ukládání některých alternativních trestů a nepodmíněného trestu odnětí svobody v letech 1993-2010

Rok	NEPO %	PO %	Peněžitý trest %	Obecně prospěšné práce %	Jiné tresty samostatně uložené %	Upuštění od potrestání %
1993	23,4	57,5	13,1	-	1	5,1
1994	21,4	64,6	10,9	-	0,8	2,3
1995	22,8	65	9,1	-	0,9	2,2
1996	23,1	63,9	8,2	1,3	0,7	2,9
1997	23,3	62,2	7,9	2,7	0,8	3,1
1998	27,1	61,1	4,9	3,3	0,7	2,9
1999	24,5	61	5,4	5,1	1,1	2,8
2000	22,3	56,3	5,6	11,2	1,2	3,3
2001	20,8	54,5	5,5	14,7	1	3,5
2002	14,8	53,7	5,4	20,6	1,8	3,7
2003	14,8	53,9	4,4	20,6	2,4	3,8
2004	14,9	52,8	4,3	19	2,4	4,1
2005	14,9	53,3	3,9	17,7	2,6	4,3
2006	14,4	55,7	3,9	17	2	3,9
2007	13	55,8	6	15,7	1,6	3,8
2008	13,5	55,6	7	14,8	1,3	3,5
2009	14,5	56,5	7,2	16	2,4	3,4
2010	16,8	63,1	4,9	10,5	1,8	2,9

Resumé

This work focuses on financial fine in Czech legal system of punishments that has basically changed in the relation with passing a new act of punishments on effect up 1. 1. 2010.

Financial fine belongs to alternative punishments that can in many situations effectively substitute the shorter version of unconditional imprisonment. The advantages of alternative punishments consist in fact, that they are discharged on freedom. So are the negative effects of imprisonment not related: interruption of family and social relations, new integration to the society. At the same time it helps to solve the problem of the overfilled prisons. Fine punishments make as well a very positive effect in the relation to state budget.

The main goal of my work is to present a complex view concerning the fine punishment. The text is structured in seven chapters. After introduction follows the chapter about history of fine punishment from the oldest codes till nowadays. The next part focuses on system of alternative punishments, including the reasons their growing use and advantages, that they Offer in the comparison with imprisonment. To this topic is related the definition of the concept of punishment. The chapter four represents the essential part of this work, because of it analyses the actual legal codification of fine punishment. There are defined conditions of application of this sort of punishment or the way of the inflict. Inflict on fine punishment makes in the new act the most important difference. In actual state, the fine punishment is applicated by the system of daily taxes. The number of days taxes imposes the court in the relation to character and serious impact of the crime. The limit of a day tax is imposed according to belongings and fortune of the criminals. The impact is better individual application of this punishment as well as his transparency. The next chapter presents the application of fine punishment in the praxis. Part of this chapter are the statistics of Ministry of Justice of Czech Republic. In the chapter six I have focused on comparison of foreign legal regulations and I have chosen for this purpose the Slovakia. The conclusion collects the information that I have obtained during realisation of this work.